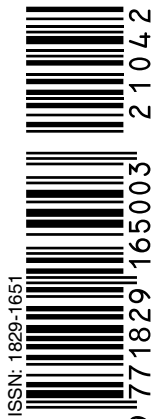

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵՐՈՒԹԱԿԱՆ ՀԱՐԱԹԱԹԵՐ

Հայաստանի համար Արցախը քաղաքական մանրադրամ է, Ալիևի համար` 500 մանաթանոց

«Ղարաբաղն Ադրբեջան է. Իլիամ Ալիև» մակագրությամբ 500 մանաթ արժողությամբ թղթադրամ է թողարկել Սյունիսեյնի Giesecke & Devrient ընկերությունը, որն ի դեպ տղամ է նաև հայկական թղթադրամը: 500 մանաթը Ադրբեջանում ամսական միջին աշխատավարձի չափն է: Ինչդեռ նույնը 7-ին ծանուցում է «Չյուրդոյե ցայթունգը», Հայաստանի դեմ Ադրբեջանի արյունոտ ռազմաքաղաքական գործողությունները հիշելով: Չեմ կարող չհիշատակել, որ Արցախը Հայաստանի համար դրամ չդարձավ` նյութ ու արժեք չդարձավ: ԱՆԱՏԻՏ ՀՈՒՍԵՒՅԱՆ

Օրերի շեժ

«Լեռնային Ղարաբաղի հարցը» վերադառնում է ելման կետ

Նոյեմբերի 8-ին Շուշիի մոտ տեղի ունեցած ուժերի զինադիմադրությունը, որի հետևանքով սղոտվեց Արցախի ջրնուկայոյրդու մեկ եւ վերականգնվեցին երեք աշխատանքային կետեր, իսկ դրանից առաջ, հոկտեմբերի 19-ին, ուղիղ, լուրջ, լայն անցումային գոտի ստեղծվեց արցախցի սրակտրիսը, որի կողմից մասնաճիւղ էր իր, իբր, անվտանգությունը հսկող ռուս խաղաղադաշտի զինվորը, ցցուն այն դեմոնստրացիան, որով որոշվեց, այլ գրեթե նույնությամբ կրկնվում են անցյալ դարի 20-ական թվականներից ի վեր սիրող վիճակը` գործաչույան բնորոշումը: «Լեռնային Ղարաբաղում ու դրա շուրջը»: Մտանքություններ, բռնաբարումներ, ունեցողություններ, վարչական ու ցնեսական սեղմումներ, ճանադարհներն են, նորոյա բնորոշումը, կոմունիկացիաների կտրուկներ, որով ավելի քան 70 տարի կուսակցվելով 1988 թ.ին դրոշմակա ռոդես ազատագրական դաշտ, այնուհետև միջազգայնորեն բնորոշվեցին իբրև ինքնորոշված իրավունք, միջնորդ անձնադաշտ քաղաքականությամբ դա դաշտ էր կյանքի համար, սեփական հողի վրա ադրբեյջանցիները:

Իրավիճակը նույնն է հիմա. արցախցուն, նա լինի սրակտրիս, ջրնուկայ աշխատանքային կետերի վերականգնման, չեն թողնում ադրբեյջանցիները իր հողի վրա: Մտանքում են օրը ցերեկով, աշխատանքի տալիս, խաղաղադաշտի զինվորի կողմից թե աշխատանքի դիմաց: Եվ որակումները, ինչդեռ 90-ականների վերջերին, երբ Մոսկվայի ԼԻԽՄ-ում սիրող իրավիճակը բնութագրում էր որպես «անհանգստություններ», այսօր հնչում են ոչ այնքան տարբեր, բայց դառնալիս «սիրող իրարությանը ոչ համարժեք, ոչ էլ համադասարան»: Հայաստանում Ռուսաստանի դեստան **Սեռեյ Կոտեյկինը** այսօր դրամ կոչում է «ողբերական միջադեպ», արդյունք` «կոմֆլիկսային մեթոդի, էմոցիոնալ լարվածության», որով սակայն, «ընդհանուր առմամբ», չեն խանգարում, որքան էլ ու «բարդ» լինի, եռակողմ դաշտանակա վերականգնությունների համաձայն «արյունահեղությունը կանխելու, բնակչության անվտանգությունը ապահովելու եւ իրավիճակի կարգավորման ուղիներ փնտրելու» գործին: Փնտրելուն չի խանգարում, բայց ադրբեյջանցիները խանգարում է:

Ամերիկացի, ի տարբերություն Ռուսաստանի դեստանի, Պեմբարտուրության Եվրոպայի եւ Եվրասիայի հարցերով բյուրոյի խոդակալով, «դասադարձում» են Շուշիի մոտ դասադաշտը, «որը հանգեցրել է հայ խաղաղ բնակչի մահվան», միաժամանակ կոչ անում Հայաստանին եւ Ադրբեյջանին ակտիվացնել փոխգործակցությունը, այդ թվում Մինսկի խմբի համաձայնագրերի միջոցով Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտության հետ կապված կամ դրանից բխող բոլոր չլուծված խնդիրները լուծելու համար»: Այսինքն` ամերիկյան կողմի համար Շուշիի մոտ դասադաշտը թեև դասադաշտի արար է, սակայն չի մասնագնում «դասադաշտի» կողմին, այլ` խորհուրդ է տալիս կրկնությունից խուսափելու համար վերադառնալ Մինսկի խմբի ձեռագրերին...

Տարօրինակ էր նաև Հայաստանի եւ Արցախի տեսական մերկայացուցիչների գնահատանքը նույն արարի վերաբերյալ: Տարօրինակ` որովհետև, մինչ ԶԶ ներկայացուցիչները կատարվածը որակեցին իբրև «սղոտություն», Արցախի արտգործնախարար **Դավիթ Բաբայանը** այդ արարը բնորոշեց լայն ավելի հստակ եւ ուղիղ` «ահաբեկչություն»: Ադրբեյջան, կատարվածը ահաբեկչություն էր, որին (նկատելով նույնը) նոյեմբեր 9-ի սղոտը) զոհ կարող էր դառնալ ոչ թե մեկ, այլ միանգամից 4 անձ, անգն էր բոլորովին անմեղ: Իսկ այն «քաղաքականությունը», որը հնչեց Բաբայանի կողմից, թե այդ դեպքում Շուշիում բարձրասիճան դասադաշտի մերկայությունը ստիպում էր ադրբեյջանի արտակարգ հսկողություն կատարել, ինչդեռ ասում են` եփած հավի ծիծաղն անգամ կարող է արժեն:

Իսկ ի՞նչ ենք անում մեմ, ավելի ռուս` ի՞նչ տեսք է անենք: Մի կողմ թողնենք հետախնդրություն անցկացնելու, դրանք ռուսական կողմի հետ համատեղ ֆունկցիոնալ վերաբերյալ ոչնչի չհանգող խոսուսումները, որով ոչինչ չեն կարող տալ մեզ, ինչդեռ ոչինչ չսկսեց, ժամանակին, Բուդապեշտում, ՆԱՏՕ-ի ուսումնական սեմինարների արդյունքում, հայ ֆունկցիոնալ կացնահարած ուժերից Ռամիլ Սաֆարովի գործը: Շատ ռուս մոտացանք, ինչդեռ մոտացել էինք Բաբայան, Սուլթանիյի, Գանձակի եւ ավելի ռուս` 1920 թ.ին Շուշիի դրոշմները, որով զոհ գնացին տասնյակ հազարավոր հայեր: Միջազգային աջաններում, դասական եւ լրացվական բոլոր հարթակներում ոչինչ չարեցինք Ղարաբաղյան հարցի ծագման հիմքը, դասադաշտն ու էությունը կազմող ցեղասպանական արարների դասական հետադարձությունը կազմակերպելու ուղղությամբ, ու թողեցինք, փոխադրելու, որ Բաբայանը հոգալու-հոգալու խաղա ու խաղացի ամեն տեղ:

Այդ է այլ նախադեպերի համար եթե Բաբայան համարժեք դասադաշտի արժանացած լինեք, վերջին ուղիները կարող էին եւ չդասադաշտ: Իսկ դասադաշտը դեմոնում...

Արցախյան հարցը ոչ այնքան ինքնորոշման, որքան գոյութենական կռիվ է այսօր, ինչդեռ երեկ, ժամանակակից գոյամարտ: Եվ մարտ ասվածը իր անխախտելի կանոններն ունի...

Այսօր կարող ենք բացատրել աշխարհին:

ՀԱՅԿԱՆ ԱՎԵՏԻԿՅԱՆ

ՄԱՐԻԵՏԱ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Հայաստանը դիմակայելու ռեսուրս չունի՞

Հայաստանի թվայնայն եւ հեղեղակայն ներքին հանգստությունը մի ֆունկցիոնալ ոչ էս եղավ այն քանից հետո, երբ Հայաստանի` այլևս վստահի ֆառուղար **Արմեն Գրիգորյանը** հայտարարեց, թե Գորիս-Կադան ճանադարհին նոյեմբերի 11-ի գրո ժամից Ադրբեյջանը մասային կետեր է տեղադրում, ու նույն օրվա ցերեկը առանց այլեայլի վրադիր տեղակացրեց, որ Հայաստանի ֆաղափացին կարող է անցնել այդ ճանադարհով, ենթադրվում է` որոշակի մասային վճար վճարելուց հետո: Հայաստանի մայրուղով անցնելու համար: Հայաստանի ֆաղափացիները: Մասային վճար: Ամենայն լրջությամբ:

Այսինքն` այն, ինչ մեմ որդես դառը կատակ գրել էինք Իրանի վարորդների հետ կապված միջադեպից հետո, իրականում հենց իրականություն էր, դա հավանաբար մեր իշխանությունների, Ադրբեյջանի եւ Ռուսաստանի գաղտնի դաշտանակա վերականգնությունների ծիրում էր, որի մասին հարկ չի համարվել տեղյակ դառնալ ժողովրդին, դեֆակտո կանգնեցնելով փաստի առաջ: Այլադեպ կարող էր այլընտրանքային ճանադարհը դրանից մեկ շաբաթ առաջ իշխանությունն ակալ-թափալ չէր հանձնի ռուսագործման, որի մասին վերելի սեւ գույժը Հանրային հեռուստատեսությամբ ժողովրդին դեմ տալիս հղարտրեն հայտնեց Արմեն Գրիգորյանը: Մնում է իմանալ` որտեղից է կառավարվում Արմեն Գրիգորյանը, արդյոք Հայաստանի իշխանությունն ունի ի վերջո, ու ինչդեռ էր **Նիկոլ Փաշինյանը** դրանից երկու օր առաջ նույն Հանրային հեռուստատեսությամբ ասում, որ սահմանագա-

տանը կատարվելու է 1920- ական թվականների ֆառեղով (այդ ֆառեղներով Գորիս-Կադան ճանադարհն անբողջությամբ Հայաստանի վերահսկողության ներքո է), իսկ դրանից երկու օր հետո Ա. Գրիգորյանը տեղակացում է

փաստացի սահմանագրանման մասին խորհրդային ֆառեղներով, առանց որեւէ իրավական հիմքի, առանց ստորագրված փաստաթղթի:

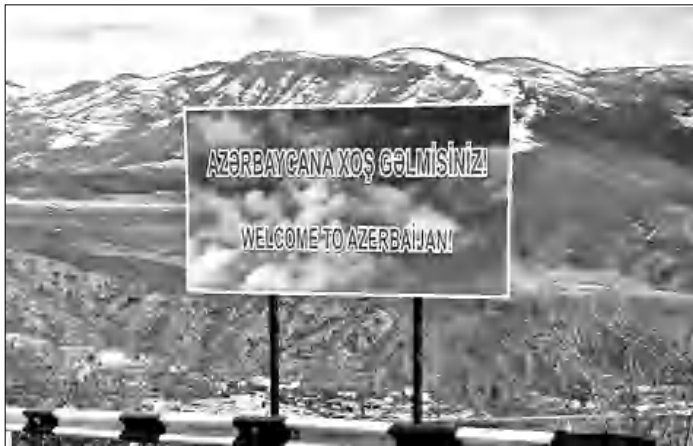
Ու կառավարության միտքն էլ Փաշինյանն իր նախորդ ասածին տարաբանորեն հակառակ բան է ասում, թե քա` հնարավոր էր խուսափել մասայնեցից, սակայն դրա գինը միջանցյալին տարաբանությունն էր լինելու, կրկին էլ վազլի ու Չայգամի էր անվանել հայկական բնակավայրերը` հասկացնելով, որ մասայնեցիները ադրբեյջանական տարածում են դրված, միջնորդ տարբեր առիթներով կրկնել էր, որ միջանցյալի հարց չի ֆունկցիոնալ, իսկ տարաբան համար տրվող ճանադարհը Հայաստանի վերահսկողության տակ է լինելու: ➡

Սյունիքը հանձնվում է առանց դիմադրության

ՆԱԻՐ ՅԱՆ

Նոյեմբերի 10-ին, ժամը 24-ին, Սյունիքի մարզում` Գորիս-Կադան ճանադարհին, ադրբեյջանցիները ճանադարհային մասայնեց են տեղադրել: Դրանից մի ֆունկցիոնալ առաջ ԶԶ Անվտանգության խորհրդի ֆառուղար **Արմեն Գրիգորյանը** հայտարարություն տարածեց. «Այսօր ադրբեյջանական կողմը հայկական կողմին տեղակացրել է, որ այսօրվանից` գիշերը 12-ից սկսած, Գորիս-Կադան ճանադարհի այդ հասվածում կիրականացվի սահմանային եւ մասային հսկողության գործառույթ, այսինքն` մասայնեց կետադրվի, ուզում են հայտարարել, որ հայկական կողմը եւս համադասադաշտ ֆայլեր կձեռնարկի, այսինքն` ճանադարհի այդ հասվածում եւս կտեղադրի մասային եւ սահմանային հսկողության գործառույթներ իրականացնող կետեր»:

Գրիգորյանը նաև հայտարարեց, որ Կադան-Տաթևի այլընտրանքային ճանադարհը դասադաշտ է ինչդեռ ամրաններ տեղափոխելու,

այնդեռ էլ այլ տեսակի ակտնեքնաների երթեկության համար:

Որքան էլ որ 2020-ի նոյեմբերի 9-ի համաձայնագրի ստորագրումից հետո այլևս ոչինչ մեզ համար անակնկալ չէ, ու թեև այս մեկ տարվա ընթացքում Արցախից ու Հայաստանից մեմ արտանակաբար թեմամուն ենք գիշեր ռազմավարական մասնակցության տարածման ու բարձունքներ, բայց վերջին հոյսն էինք փայտայում, թե «Նիկոլը Սյունիքը հանձնելու է, կեսանեք» հաճախակի հնչող «թեզը» միգրացե չիրականանա: ➡

ՀՈԿԻԿ ԱՅՅԱԼ

Հայերեն-ադրբեջաներեն «բառարան»

Տարիներ առաջ, երբ Շուշուի շրջանը եր հնչում, ոչ թե մոլոր, հարյուրեցի Այա բառն էլ գիտեին աչքի չէր կողմում, քանի որ կուր-կուր թոնրի մեջ էր, Հայաստանում բոլոր խոսակցություններն այն մասին, թե մեծ է սովորել ադրբեջաներեն, համոզված էին լավագույն դեմքում՝ հեղանամի, վասագույն դեմքում՝ գրեթե դավաճան համարվելու սղառնայիֆի:

Բայց անցան տարիներ եւ հիմա, երբ հայերեն խոսող ադրբեջանցիներն սկսեցին Շուշուի մոլոր լսել ու Հարյուրում թոնրի տղծել, Հայաստանում խորադեռ հասկացան թե՛նա՛նու լեզվով խոսելու կարեւորությունը: Նույնիսկ Արցախում բացվեց ադրբեջաներենի կենտրոն, որտեղ սովորում են ոչ միայն թե՛նա՛նու լեզուն, այլև թե՛նա՛նուի դեմքի մասնությունը: Այ սա, անհամեմատ ավելի հետաքրքիր է: Բանն այն է, որ Ադրբեջանի մասնությունը սովորական մասնությունն է: Այո՛, այն հազարամյակներ չի ներառում, այո՛, այն եթե հասոններով է, ուրե՛ն կեղծված է, ա՛յո՛, դրա էջերում հերոսներ հիմնականում Ալիե ազգանունն ունեն, իսկ որոնք էլ չունեն՝ կացին ունեն, բայց այդ մասնությունը սովորական է, քանի որ այն ուսումնասիրելիս կարելի է սովորել՝ ինչպե՛ս ֆոնոլոգիայից դառնալ նորագույն զենիվ կոմիտեի մեծություն, որի աշխատանքներն ենք քան՝ շուրիվ ունեցած էներգետիկ հարսությունների ու դրանից բխող հսկայական փողի, որը, ճիշտ է, կենտրոնացած է հիմնականում երկու ընտանիքներում, բայց այս ընտանիքները բացի ադրբեջաներից կառուցվելու մոլորից, «ազգային-հայրենասիրական» նպատակներ էլ ունեն, օրինակ՝ սիրում են դարբերաբար թարգմանել երկրի զինանոցը՝ հասկանալով, որ իրենց հարսությունը կփոփանա, եթե իրենց երկիրը զենիվ չունենան:

Ուրե՛ն Ադրբեջանի մասնությունը կարող է դասագիր դառնալ Հայաստանում, քանի որ բազմաթիվ ադրբեջանցիներ արդեն իսկ կարողանում են հանգիստ կարգալ ու հասկանալ հայերեն, չեն ասի, թե ինչու: Ուրի բան կասեն, երբ 27 տարի առաջ Ադրբեջանը դարձավ արցախյան թափերազում, երբ Հայաստանը սկսեց մեջք դարձնել իր փոքրիկ վրձնի վրձնի լիճակով, որ թե՛նա՛նուի այլևս երբեք չի համարձակվելու վերսկսել թափերազը, երբ Հայաստանում գրեթե բոլորը համարեցին թափերազը ավարտված, դրա արդյունքներն էլ գոհացուցիչ, Ադրբեջանում սկսվեց մի շատ ուժեղագույն գործընթաց: Եթե կարճ, ադա գործընթացն այդ կոչվում է «սեփական երկրի դաստանում»: Ընդ որում, խոսքն ամենեւին էլ, օրինակ, իրանական մշակույթի ներկայացուցիչներին ադրբեջանցի սարկելու թե՛նա՛նու փառաբանականության, կամ ամեն հայկական բան՝ իրենցը համարելու մասին չէ, այլ՝ «Ադրբեջան» անունը մեծարելու մասին: Նույնիսկ լրատվական կայքերում ամեն 3-րդ, 4-րդ վերնագրերում դարձադիր կար «Ադրբեջան» անունը: Մամուլը սփռեցան թեղում ու զեցում էր աշխարհի սարբեր վայրերում կամ խոլ ադրբեջանական գյուղերում (հասոլ շեշեղով, որ այդ գյուղերն ադրբեջանական են) հաջողության հասած ադրբեջանցիների ու ներկայացում նրանց թափերազումները: Սա իհարկե շեղի էր ունենում մանկադարձեղ-դորոցներում հայախոսություն սերմանելուն զուգահեռ, ինչի հետեւանով հային ասելը Ադրբեջանում համարվում է ադրբեջանցուն սիրելու հոմանիշ, բայց թե՛նա՛նու ասելը դարձավ խարանից ազատվելու համար ամենեւին էլ դարձադիր թափերազն է. դրանց անսխալականության ու հավերժության հավասն է, ինչը, փաստորեն, հրաշալի արել է 27 տարի առաջ դարձված Ադրբեջանը:

...Ու մի բան էլ, արդեն ադրբեջաներենից: Այդ լեզվով (նաեւ թուրքերենով) «նվաճել» բառը որեւէ բացասական իմաստ չունի, հայերենում «նվաճողները» լավ չեն, որովհետեւ հայ չեն: Տեսնեւ ինչո՞ւ...

ԳՐԻԳՈՐ ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ

Պիվանագիտ, իրանագիտ

Վերջապես դառնական թեհրանն իր համաձայնությունը հայնեց վերսկսել բանակցությունները Համաշեղ գործողությունների համադարձակ ծրագրից (ԶԳԴԾ) բխող դայմանավորվածությունները վերականգնելու համար: Այսօր, նոյեմբերի 29-ը կարող է իրանի համար միջազգային մեկուսացումից դուրս գալու եւ դասժամիջոցների բեռը թթափելու նոր մեկնակետ դառնալ:

Որոշ վերլուծաբանների կարծիքով, բանակցությունների վերսկսման ժամկետը հեռաձգելու իրանի ռազմավարությունը հիմնականում դայմանավորված էր այն հանգամանքով, որ թեհրանը ցանկանում էր բարձրացնել բանակցություններում իր սակարկելու հնարավորությունները:

Այսօր արդեն ԻԻՀ նախագահ Էբրահիմ Ռաիսիի կառավարությունը, որ դաշտնով սարբեր ուղղություններով վերջինիս ձեռնարկած ակտիվ դիվանագիտությունից, նաեւ ցանկություն ունի ԶԳԴԾ-ի շուրջ դայմանավորվածությունները վերականգնելու միջոցով իրագործել երկրի սենեսական բարեփոխումների մասին նախընտրական շեջանում սված խոսումները:

Այնուամենայնիվ, դժվար է Վիեննայի բանակցությունների արդյունավետության մասին կանխատեսումներ անելը, քանի որ բանակցությունները վերսկսելու համար Վաշինգտոն ունի երկու գլխավոր նախադայման, համաձայն որոնց թեհրանը թե՛նա՛նու ա) ուրանի հարսացման ասիճանը հասցնի ԶԳԴԾ-ով նախատեսված ելակետային սահմանին, եւ բ) սահմանափակի հեռահար իրթոնների արտադրությունը:

Սակայն թեհրանը ոչ միայն չի ընդունում ԱՄՆ նախադայմաններն, այլև ակնկալում է ամերիկյան կողմի հավաստագրումներն առ այն, որ ԱՄՆ հաջորդ իշխանություններն այլևս չեն հրաժարվի ԶԳԴԾ-ից, այնպես, ինչպես դա շեղի ունեցավ նախագահ Թրամի օրոք: Թեհրանը, որդես նախադայման, ԱՄՆ-ից թահանցում է նաեւ բանակցությունների մեկնարկին չեղարկել իրանի նկատմամբ ամերիկյան թափամիջոցները:

Հոկտեմբերի 18-ի հեռուստախոսության ժամանակ, ԻԻՀ նախագահ Ռաիսիին նշել է, որ իրանը երբեք բանակցությունների սեղանը չի լիել, եւ թափերազն է վերսկսել «արդյունահեռ» բանակցությունները, ակնկալելով հակառակ կողմի թափերազանությունը՝ թափամիջոցները վերացնելու հարցում:

Սակայն, իրանի հետ երկխոսելու նախադայմաններ ունի ոչ միայն Վաշինգտոնը: Մեծ Բրիտանիայի Գլագոգ փառաբանում նոյեմբերի 1-ին կայացած կլիմայի փոփոխության մասին ՄԱԿ-ի շեջանակային կոմպենցիայի կողմերի 26-րդ համաժողովի (COP26) շեջանակներում, ԱՄՆ-ն, Գերմանիան, Ֆրանսիան եւ Մեծ Բրիտանիան հանդես եկան համատեղ հայտարարությամբ: Հայտարարության մեջ նշված է, որ ԻԻՀ նախագահը թե՛նա՛նու ԶԳԴԾ-ի շուրջ բանակցությունները վերսկսելու հարցում վճռական ֆայլեր ձեռնարկի, քանի որ, ըստ հայտարարության, միայն այդ դեմքում հնարավոր կլինի կանխել վերահաս վսանգը: Հայտարարությանը միացած թե՛նա՛նուներն ընդգծել են, որ միայն ԶԳԴԾ-ից բխող թափերազանությունների վերսանձման դեմքում հնարավոր կլինի չեղարկել թափամիջոցները, ինչը կնդասի իրանի սենեսական զարգացմանը:

Բնականաբար, «թափերազանությունների վերսանձում» նշանակում է ու-

Իրանական օրակարգ

Նոյեմբերի 29-ը միջազգային մեկուսացումից դուրս գալու նոր մեկնակետ

րանի հարսացման ասիճանը հասցնել ԶԳԴԾ-ով նախատեսված ելակետային սահմանին, ինչը թուլացնում է իրանի դիրքերը նախատեսվող բանակցություններում:

Սեփական դիրքերը բանակցություններում ամրադրելու համար թեհրանն ակնկալում է Մոսկվայի ու Պեկինի աջակցությունը, որի համար էլ իրանի ԱԳ նախարար Ամիր-Աբդուլլահիան հոկտեմբերի վերջերին հայտարարել էր. «Մենք միջուկային թե՛նա՛նու բանակցությունները երեք եվրոպական երկրների հետ սրամաքանական ու ընդունելի ենք համարում, սակայն ինտերկոմունցիստ դիտարկում ենք միայն այն ձեռաչափով, որի մեջ ներգրավված լինեն Չինաստանն ու Ռուսաստանը»:

Դեռեւս ադրիլին, իրանի նախկին արտոննախարար Զարիֆի՝ ԻԻՀ ԱԳ նախարարության արխիվի համար արված ձայնագրությունների գաղտնագրումից հետո, միջազգային հանրությունն իրանի արտաքին գերատեսչության ղեկավարի շուրջը լսեց, որ Ռուսաստանի մոտեցումները ԶԳԴԾ-ի հարցում եղել են թափերազանական: Զարիֆի մեղադրական խոսքերի համաձայն, սկզբնական շեջանում ռուսները հանդգնած չէին, որ բանակցությունները հաջողությամբ կդասկանվեն, եւ միայն բանակցությունների ավարտական փուլին, նկատելով դրանց դրական ընթացքը, Ֆրանսիայի հետ միասին հանդես եկան նոր առաջարկով՝ յուրաքանչյուր 6 ամիսը մեկ միջուկային գործունեության համար ՄԱԿ-ի ԱԿ-ի թույլտվություն ստանալու թափերազան թափերազան մասին: Դա նշանակում է, որ ԶԳԴԾ-ի ժամկետը երկարաձգելու համար իրանը վեցամսյա թափերազանությամբ թե՛նա՛նու բանակցությունները ՄԱԿ-ի անվտանգության խորհրդի 5 մեծական անդամների եւ 10 ոչ մեծական անդամների հետ:

Այնուամենայնիվ, փոխվաստիության բացակայության դայմաններում, իրանն ու Ռուսաստանը միշտ էլ կարողացել են փոխադարձ շահերի հիման վրա կառուցել հարաբերությունները յուրօրինակ մոդել, ինչը դարձել է երկկողմ հարաբերությունների առաջընթացի շարժիչ ուժ:

Հարկ է նշել, որ 4+1 ձեռաչափի մեջ են մտնում ԱԿ 4 մեծական անդամները՝ Մեծ Բրիտանիան, Ֆրանսիան, Չինաստանը, Ռուսաստանը, ինչպես նաեւ ԱԿ մեծական անդամ չհանդիսացող Գերմանիան: ԱՄՆ-ի մասնակցությունը իրականացվում էր անուղղակի՝ իրանի հարցերով Միացյալ Նահանգների հասոլ ներկայացուցիչ Ռոբերտ Մալիի միջոցով, որը բանակցային գործընթացի վերաբերյալ անհրաժեշտ շեղեկասվությունն ստանում էր իր եվրոպայի գործընկերներից: Հենց նա էլ հոկտեմբերի վերջերին իրանին զգուցարել է, որ դիվանագիտության ան-

հաջողության դեմքում իրանին զարկելու այլ միջոցներ էլ կարող են դիտարկվել:

Թեհրանն ու Մոսկվան ԶԳԴԾ-ի հարցում նույն մոտեցումներն ունեն, սակայն շահերի հակադրման առումով կողմերը շարունակում են դաշտանել հակասությունները: Թեհրանի բախումն իրանին ու Ռուսաստանին թույլ չի տալիս ռազմավարական գործընկերներ դառնալ, սակայն վերջին մեկ տարվա ընթացքում մեծավորարեւելյան տարածաշրջանում շեղի ունեցող իրադարձություններն ստիճել են Մոսկվային ու թեհրանին՝ մեծեցմանը միսված նոր ֆայլեր ձեռնարկել:

Մոսկվան ու թեհրանը աշխատում են ԱՄՆ-ի ազդեցությունը նվազեցնելու նպատակով ընդլայնել իրենց համագործակցությունը սարբեր ոլորտներում: Կողմերը ձգտում են ԶԳԴԾ-ին վերադարձնալու եւ Վիեննայի առկախված բանակցությունները վերականգնելու հարցում հանդես գալ միեւնոյն դիրքերից:

Հոկտեմբերի 7-ին Ամիր-Աբդուլլահիանի մոսկովյան այցի շեջանակներում շեղի ունեցած մամուլի ասուլիսի ժամանակ հայնի դարձավ, որ երկկողմ բանակցությունների գլխավոր թե՛նա՛նու, անկախ երկու երկրների շուրջ շեղի ունեցող անցուդարձերից եւ անկախ Հարավային Կովկասում ընթացող իրադարձություններից, եղել է մնում է ԶԳԴԾ-ին վերաբերող խոսքը: Թեհրանի տեսկետով, առաջնային է համարվում նաեւ ԶԳԴԾ-ի թե՛նա՛նու Փարիզի, Լոնդոնի, Բեռլինի, ինչպես նաեւ Պեկինի հետ ինտերկոմունցիստի ժամանակ: Եվ քանի դեռ բոլոր ձեռնարկները սանում են դեմքի ԶԳԴԾ, եւ քանի դեռ այդ ոլորտը, ինչպես Ռուսաստանի արտոննախարար Սերգեյ Լավրովն է նշում՝ թեհրանի հետ հարաբերություններում Ռուսաստանի փառաբանական առաջնախորությունն է, ուստի մնացյալ այլ ոլորտները, այդ թվում՝ Հարավային Կովկասին, Աֆղանստանին, անգամ Սիրիային վերաբերող հարցերը, երկկողմ հարաբերություններում երկրորդական եւ նույնիսկ երրորդական են:

Այսօր այլևս իրանի կադակցությամբ Մոսկվայի թափերազանական մոտեցումների տրամադրությունը, որը բացահայտվել էր ԻԻՀ նախկին արտոննախարար Մոհամմադ Զավադ Զարիֆի գաղտնագրեղված ձայնագրությունների շուրջիվ, կորցրել է իր արդականությունը, եւ Մոսկվան փորձում է մեկը մյուսին հաջողող ԶԳԴԾ-ի կադակցությամբ հրադարակած հայտարարություններով ցուցադրել իր իրանամդաս մոտեցումներն ու թեհրանի նկատմամբ գործընկերային հավասարությունը:

Արդյո՞ւ իրանին նոր հուսադարձություն է սղասվում:

ԽՈՍՈՒԽ

«Շեփորների դարաերջան»

Խոսքն ալելի ծանրակշիռ դարձնելու համար երբեմն օգտագործում են այնպիսի արահայտություններ, որոնք թեև չափազանցված են, բայց ունենում են լիարժեք տեսլություն են ալելի խորանալ մասնուցված խոսքի մեջ:

Հայկական դարձվածաբանության մեջ ռուսաց Նիկոլայ Առաջին ցարի ` 1837 թվականին Հայաստան այցելության առիթով, ժողովրդական լայն տարածում է գտել «ՆԻԿՈԼԻ ԹԻՎ» արահայտությունը, որը 2018 թվականի փառաբանական գործընթացներից հետո մի լավ օրինակի իմաստ ստացավ: Սակայն ֆանի դեռ մեր ժամանակներում չունենալով ՆՈՅ անվամբ «առաջնորդ», անասան է մնում հիդրոլոգիկ իմաստով ներքնված «ՆՈՅԻ ԹԻՎ» բառակապակցությունը, որը ոչ միայն վաղեմության, այլև արահայտականության ճեսակետից ալելի տղամարդի է:

Իսկ իրանցի ընթերցողին «Նիկոլի թիվ» արահայտությունն ընկալելի դարձնելու համար, թարգմանիչն ի՞նչ անում է մեծ է օգտագործի: Չէ՞ որ ռու-

սաց Նիկոլայ ցարը առիթ չի ունեցել այցելելու Պարսկաստան: Մյուս կողմից, 2019 թվականին Նիկոլ Փաշինյանի թեման ու Սոփահան այցելությունն իրանցիների համար դարակազմիկ անվանելը չափազանցություն կլինի:

Սակայն իրանցիները ձեռքները ծալած չեն մտնել, ու բացը լրացրելու համար, «Նիկոլի թիվ» փոխարեն հորինել են ahd-e bugh` «ՇԵՓՈՐԻ ԴԱՐԱՇՐՋԱՆ» արահայտությունը` հետևյալ հիմնավորումով:

Հնում, երբ դարակապակցական միջոցներից, սարքեր թողամատեում համարությանը հետադարձ շեղակասությունը տարածելու համար շեփոր (bugh) էին փչում: Այդ դարաշառով էլ վաղ անցյալում շեղի ունեցած իրադար-

ձության մոտավոր, մի փչ էլ չափազանցված ժամանակահատվածը բնութագրելու համար, այսօր իրանում կիրառվում է ahd-e bugh` «ՇԵՓՈՐԻ ԴԱՐԱՇՐՋԱՆ» արահայտությունը, որը միանգամայն համարժեք է «ՆԻԿՈԼԻ ԹԻՎ» արահայտությանը:

Սակայն, 88-ի Հայոց լեռնաշխարհի վերականգնմանը նախորդած Արցախյան շարժման սկիզբը «Ինչու է աղմկում գեղը» ֆիլմի երաժշտության մոզական հնչյունների ուղեկցությամբ շեփորի միջոցով ազդարարված ժամանակաշրջանը երբեք էլ չստացավ «Շեփորի դարաերջան» անվանումը: Պատճառը, թերևս, 88-ի Սոփիակի երկրաշարժն էր, որ գյուղերն ընդհատեց կոչվեց «Ժամի սար»:

Նորից գնամք Իրան: Ալելի վաղ շեղի ունեցած դեմոկրի ժամանակահատվածը

հեղափոխության ցայտ համար, Իրանում օգտագործվում է նաև ahd-e Deghianus` «Դեկիոսի դարաերջան» արահայտությունը, որը կարող է փոխարինել ՆՈՅԻ ԹԻՎ արահայտությանը: Նշենք, որ Իրանում Հռոմի Դեկիոս Տրայանոս կայսրին (Գայոս Մետիոս Զվինոսո Դեկիոս) դարակերտելով ԴԵԴԻԱՆԱՆՈՒՍ են անվանում, ում աղբյուր սահմանը (դաճոսնա վարել է 249-251 թ.թ), իրանցիների դարակերտմանը, դասկանում են անհիշելի ժամանակներին:

Բայց իրանական Ասորասականում մոտեցումն այլ է: «Նիկոլի թիվ» շեղի ունեցած դեմոկրի մոտավոր ժամանակաշրջանը բնութագրելիս, թուրքերենով, բայց իրանական օրացույցով` օգտագործվում են min uc yuz (մի ցյուզ) qedim «հազար երեք հարյուր հեռավոր անցյալ» կամ min uc yuz (մի ցյուզ) c(ç)oxdan «հազար երեք հարյուր վաղուց» թվականներով կազմված արահայտությունները:

ԳՐԻԳՈՐ ԱՊՐԵՆԵՅԻՆ
Բրանագետ

«Եռաբլուրին նորից ֆահանս է դեմք»

Եռաբլուրը կարծես նոր կառուցվող ֆառալի լինի: Ամեն անկյունից, անգամ շատ ալելի հեռուից շինարարական աշխատանքների թխկոց-չխկոց, սողոցի ձայն, մուրճի զննար է լսվում:

Միաժամանակ շինված են կառուցադասվում, բեռնադասվում, սալակադասվում, շոգի հարազատներն են ամեն օր այդ գայիս, ու... նոր գերեզմաններ են փորվում:

Եռաբլուր առաջին անգամ այցելողը թերևս կխելագարվի այս դասկերտից: Թվում է` դաժան միջնադարում ես, որտեղ մարդկային խիղճը ծախվում էր մի ճոթ հացով, մարդկային կյանքը` դրանից էլ էժան:

Եռաբլուրը գործնական է, խստացված գույներով, ծանրացած ալելիով, բայց սա է իրական իրականությունը: Այդ, մի շեղ Հերոսի ծնունդն են մտնում, մի շեղ` մահվան արտելիցը, մի շինված այնպես է ծածկվել զուները ծաղկեփնջերով, որ տարանաբար չի երևում: Կան շինվածներ, որոնց վրայի ծաղիկները շատ վաղուցվա են` չորացած, խունացած. երևում է` այցելուներն էլ են փչ ու հազվադեպ:

Շինվածների մի ամբողջ շարք, թվում է, ուր որ է փոկ կգա. բանվորները կառուցադասում են, ցեմենտ-բեժոնի աշխատանքներ իրականացնում: Սիրները մոկոսում է. մի ամբողջ ջահել սերունդ է սղանվել, բայց դիտել գործ անեն, այդպես է որոշվել: Տղաները մնացել են բեժոնի հաս շերտի սակ, դեռ դիտել ֆարով երեսակներ, նոր միայն սղանաբարի արժանանան: Բոլորը` միանման, բոլորը` միազույն ու միաձեռն:

Սարսափ-ֆիլմ չէ, այլ իրական իրականություն: Նոյեմբերի ութի լուսադեմին Նիկոլ Փաշինյանը մեծ-մեծակ Եռաբլուր է եկել: Ալելի ձիոս` մեծ-մեծակ չէ, թիկնադասների զորայնթով, անձնական օդանավ-լուսանկարչով: 15 որդե է մնացել Եռաբլուրում, սովորության համաձայն` մեկ ոսով չոփել շոգի շինվածներին, ծաղիկներ դրել. 15 որդեանց այցելության հանրագումարը եղել է 16 լուսանկարը, որ հրատարակվել է դաճոսնական կայք-էջերում:

Ըստ Եռաբլուրի Փաշինյանը թափում, զարգացող է գնացել Եռաբլուր: Այս անգամ բեմադրություններ չեն եղել, օրինակ` անցյալ անգամվա

դեռ ոչ մի որդեկոտյա մայր չի խոնարհել ու չի համբուրել նրա ձեռքերն ու չի ասել. «Որդուս կորցրի, գոնե ֆեղ չկորցնեմ»:

Եթե լուսադեմին չգնար Եռաբլուր, այլ կեսօրին, միգրցե նրան նմանափող «հաճելի անակնկալներ» սղասվեին: Բայց չի բացառվում, որ շաճ, սարսափելի շաճ անակնկալներ էլ սղասվեին: Օրինակ` Արցախի հերոս Դավիթ Առուսանյանի մայրը` Տիկին Լիդան, արդեն մեկ տարի սղասում է նման մի առիթի, որ կանգնի Փաշինյանի դիմաց, նայի նրա շինված մեջ ու ասի. «Դու չգիտես, որ Հերոսների շինվածների առաջ երկու ոտով են չորում, ոչ թե մի ոտով: Դա կգեղ-կռանալ չի նսանակում, հարգանքն այդ տեղում է ունենում: Իսկ կգեղ-կռանալ, դու լավ գիտես, թե ում առաջ է լավ սացվում` Ալիեի:

Նիկոլ, ես հողատ էմ, որ հերոսի մայր եմ, հողատ կլինեի, եթե որդուս չլինելու գինը փրկված, թուրքից ազատագրված հայրենիս լինեի: Բայց հիմա ոչ մի ուժով որդիս կա, ոչ հայրենիս: Ես ասուանյանցի եմ: Երեսուն տարի առաջ Ծառուսանյանը հանձնեցին թուրքին, ես եկա Արցախի ազատագրված վայրեր, ազատագրված Արցախը դու հանձնեցիր բեժանում, հիմա էլ Հայաստանն ես հանձնում: Ես դասական երեք հայրենիցի եմ գրկվել, հասկանում ես:

Նիկոլ, վիճառու Արամ Երկանյանը երբ սասկացնում է երիտրու հայադաններ Ծառուսանյանի ու Զեմալ Ազմիդին, ասում է` այդ գիտե ես մանկան ինդ մեջ: Ես չեմ ֆելու, Նիկոլ, գիտե՞ր կալու եմ Եռաբլուր, շոգիին աջալուսանք սան»:

Տիկին Լիդան այսֆանը բարձրաձայն է ասում, բայց ոչ Փաշինյանի առջե կանգնած, Փաշինյանը լուսադեմին է եկել-զնացել, որ Հերոս Դավթի մայր Լիդային, Հերոս Մխիթարի մայր Ասողիկին, Հերոս Հայկազի մայր Աննային, Հերոս Երկի մայր Սոնային չհանդիմի: Նրանք ոչ մի դեմքում չեն խոնարհվի իր առաջ ու թույլ չեն տա, որ Նիկոլին իրենց գավակների շինվածներին մոտենա, առավել ես ծաղիկ դնի ու մի ոտով չոփի:

Տիկին Լիդան ասում է` եթե Նիկոլն է եկել, ուրեմն դիտել ֆահանս բերենք` Եռաբլուրը օժի, օրհնի, ախազեծի:

ՆԱՌԻ ՅՆԻ

ԲԱՆԿԱ ԼԱԶԱՐՅԱՆ

Քարոզչություն և հակաքարոզչություն

Հայաստանի Հանրապետությունում ներկա դրությամբ Covid 19-ի դեմ դասվասում կատարելը ՀՀ ֆառաբացիների կողմից դարձել է թե՛ ֆննարկման առիթ:

Օրինակ` խոսակցություններ են դասվում, որ դասվասումը հանգեցնում է չիդակորման, մահվան, չերության, իսկ շատ հղի կանայք, կերակրող մայրեր մտածում են, որ դասվասումը կարող է վաս անդրադառնալ ղոջի կան երեխայի վրա, իսկ ղոջանդակնց մոտ սերմնահեղուկի մակարդակն անգամ կարող է հասնել զրոյի:

Այս խոսակցություններին զուգահեռ` ՀՀ Առողջապահության նախարարությունը մատարում է այնպիսի ձեռնարկ, որը կհանգեցնի ՀՀ ֆառաբացուն դարադիդ դասվասվելուն, անգամ միջեր են դասվում, որ եթե չդասվասվեք թե՛ շա, վարկ չեք կարող վերցնել, գազը ես լույսը կանջաշեմք, սրճարան գնալ, գնումներ կատարել, երկրից դուրս գալ չեք կարող:

Այսպիսով Հայաստանում Covid19-ի դեմ դասվասված մարդկանց խմբաբանակը ֆիչ է, ֆանի որ դասվասանյութերի դեմ հակագովազդները շատ են, իսկ Հայաստանը չի ձեռնարկում իր ֆարոզական գործիքներով այնպիսի ֆայլեր, որով ցայց կա, թե որբանով են դասվասումներն արդյունավետ, ֆոխարենը` շեղ-շեղին մատկվում են ՀՀ ֆառաբացուն դարաբացի դասվասման մասին օրենքներ:

Փաստացի դասվասումների արդյունքները ցայց են սվել, որ հակաբարոզչությունն ալելի մեծ ազդեցություն ունի ֆառաբացիական հասարակության գիտակցության վրա, ֆան դեժության կողմից իրականացվող խթանիչները:

Իրավաբան` Անահիտ Բաղայանի կարծիքով, մեր հասարակությունը զսնվում է ձգնաժամային իրավիճակում, ձգնաժամային ոչ միայն մեջնական ու հակահամաճարակային ճեսանկյունից, այլ նաև` հոգեբանական, որովհետեւ երբ դեժության մեջ մույն երեսուրթի շուրջ սարքեր ֆնարկումներ են իրականացվում` հավասարաչափ դրական եւ բացասական կարծիքներով, հասարակությունը ինՆին վերածվում է ֆասի, իսկ սվյալ դարաբացում ֆասը երբեք ֆնարկում դրական ուղղություն չի առաջացրել:

Տվյալ իրավիճակում Հայաստանը, համեմատած այլ դեժությունների, դասվասված ֆառաբացիների թվով շատ է ես այդ ֆիչը դայմանակորված է նրանով, որ հասարակությունը չի կարողանում կողմնորոշվել: Իսկ ցավալին այն է, որ ինչպես գիտեմք, բացասական կարծիքները շատ ալելի արագ են ընկալվում հասարակության կողմից, ֆան դրան համարժեք հարյուրավոր դրական կարծիքները», ասում է Անահիտ Բաղայանը:

Զուրկեցի նաև երկար տարիների փորձ ունեցող թԺԿԵ-մանկաբարձ-գինեկոլոգ` Անահիտ Պրազյանի հետ ու փորձեցի դարադե, թե հղիներին, կերակրող մայրերին, մայրանալ դասրասվողներին թույլատրվում է դասվասվել:

Հարցիս ի դասախան թԺԿԵ-ի ունեցող թԺԿԵ-մանկաբարձ-գինեկոլոգ` Անահիտ Պրազյանի հետ ու փորձեցի դարադե, թե հղիներին, կերակրող մայրերին, մայրանալ դասրասվողներին թույլատրվում է դասվասվել:

Հարցիս ի դասախան թԺԿԵ-ի ունեցող թԺԿԵ-մանկաբարձ-գինեկոլոգ` Անահիտ Պրազյանի հետ ու փորձեցի դարադե, թե հղիներին, կերակրող մայրերին, մայրանալ դասրասվողներին թույլատրվում է դասվասվել:

Խորհրդարանական «Հայաստան» խմբակցության նախաձեռնությամբ նոյեմբերի 8-ին անցկացված հանրահավաքի ժամանակ անձամբ ՀՀ երկրորդ նախագահ Ռոբերտ Զոհարյանը էլույթ ունեցավ՝ նշելով, որ իշխանությունների հեռացումը եթե ոչ արաբների, ադա ամիսների հարց է: «Արժանադատության հանրահավաքի» ժամանակ ընդգծեց՝ իշխող «Զաղաֆաղական դաշինքի» նախաձեռնությամբ «Ազգ»-ի հետ գրույցում տեսակետ հայտնեց, որ Ռոբերտ Զոհարյանը այս դաշինքը հավակնում է իշխանության գալ: Ըստ նրա՝ անգամ հունիսի 20-ին անցկացված խորհրդարանական արտահերթ ընտրություններին Զոհարյանը «Հայաստան» դաշինքով ընտրություններին մասնակցում էր ոչ թե իշխանության գալու, այլ իր հանդեպ իրականացվող փրկական հեռադրումներին վերջ տալու, ադա՝ ֆինանսական կարողություններն ադա հովանավորելու համար:

- Հետևաբար՝ ընտրություններին, նախաձեռնաբար, Զոհարյանը մասնակցում էր սեփական միջոցները փրկելու ու մաքրագործվելու համար:

- Այո, ու ինչքան էլ սարստեսակ լուրեր սարածվեն, թե Զոհարյանի ֆինանսական կարողությունները դրսում են «դահեսակավորված», դարձ է, որ դրանց մի մասը Հայաստանում է, ու նա դրանք ամեն տեսակի վստահության արտահայտություններով արտահանում է: Մյուս կողմից՝ Մարտի 1-ի գործը բոլորիս աչքի առաջ ֆինանսական արտահանում էր իշխանության գալ ու փրկել այն, ինչ հնարավոր է, ադա ընտրություններին հաստատաբար դեմով չէր մասնակցի, որովհետև բոլորից լավ է հասկանում, որ ընտրություններին անձամբ իր մասնակցելը Փաշինյանին առավել շատ ձայներ ստանալու հնարավորություն է տալու: Ընտրություններին մասնակցելով՝ Զոհարյանը մաքրագործվում էր սարստեսակ դաշինքներին՝ սկսած Հոկտեմբերի 27-ից վերջացած Մարտի 1-ով: Ի դեպ, մաքրագործման համար նա օգտագործում էր ու շարունակում էր օգտագործել Արցախի կորստի հանգամանքը: Ինձ թվում է՝ 2-րդ նախագահին դա անել հաջողվեց, որովհետև այն մարդիկ, որոնք վերլուծական կամ ֆինանսական մտածողություն ունեն, հասկացան՝ ի սարքերություն կորցրած հողերի, փողերի ինչ-որ տեղից ու ինչ-որ ձեռով հնարավոր է հետ բերել:

Զոհարյանի իշխանության չէր ուզում գալ նաև այն դաշինքով, որ Հայաստանն այժմ հսկայական խնդիրներ ունի՝ «միջանցի», ճանադարհների ադա քաղաքական, սահմանազան, սահմանա-

«Եթե հողերը չսանք, ադա ինչդես հիմա Կարս-Կարս ենք երգում, վաղն էլ Սեփանակերս-Սեփանակերս ենք երգելու»

նազանում ու նոյեմբերի 9-ից բխող նմանաթիվ այլ հարցեր:

- Բայց նա բոլոր հանրահավաքների ու հրադարակային էլույթների ժամանակ ասում էր ու շարունակում էր մոտիվ, որ ԼՂԻՄ-ի մաս կազմող, բայց այժմ Ադրբեյջանի վերահսկողությանն անցած տարածքները՝ Հայաստանում ու Զուլի, դիվանագիտական ճանադարհով կարող են վերադարձնել: Իսկ նրան վստահության վրե, վստահաբար, նաև այդ տեսակետի համար են սվել:

- Ինձ համար միանգամայն է, որ այն, ինչ կորցրել ենք դաշինքում, առանց դաշինքում չենք վերադարձնի: Խաղաղ դաշինքներում Ադրբեյջանն անգամ մեկ ֆունկցիոն մեք էլ չի տալու: Ու եթե ես դա հասկանում եմ, ադա, վստահեցնում եմ, Զոհարյանը 5 անգամ ավելի լավ է հասկանում:

- Հասարակությունն այդդես էլ չի հասկանում Ռուսաստանի վերաբերմունքը. ՌԴ նախագահ Վլադիմիր Պուտինը, որ Ռոբերտ Զոհարյանի ընկերն է, Փաշինյանին աջակցելու մասին բազմիցս է հայտարարել, որը նաև այսօր էլ տեսանելի է:

- Հայաստանի համար, այո, արտաքին անձեռնարկները դերակատար են շարունակում է մնալ Ռուսաստանը, իսկ Ռուսաստանի համար այս դաշինքն անձեռնարկ էր, այդդես ասած, Փաշինյանին դաշինքն ու Ռոբերտ Զոհարյանի միջոցով խորհրդարանում ընդդիմություն ունենալն էր: Նրանք մեկը մյուսի համար դա մոկյան սուր են: ՌԴ-ն Փաշինյանին հասկացնում է, որ եթե հանկարծ որոշ 180 աստիճանով փոխել ռուսաստանյան դիրքորոշումն ու հայացքն այլ ուղղությամբ թեփ, ադա դաշինքում Մոսկվայի իշխանության փոխանցման հարցով կարող է նորից դիտարկել Զոհարյանի ֆակտորը:

- Ի սարքերություն 2018-ի արտահերթի, 2020-ի արտահերթ ընտրություններին նաև ՀՀ 3-րդ նախագահ Սերժ Սարգսյանն էր մասնակցում: Զարգացավ ժամանակ նա անգամ մի ձայնագրություն հրադարակեց, որում Նիկոլ Փաշինյանը՝ Արցախյան բանակցային գործընթացի ու Արցախյան հարցի մասով ինչ-ինչ գաղտնի խոսակցություն էր ունենում թիմակիցների հետ: Սարգսյանն էլ էր փորձում, այդդես ասած, մաքրագործվել:

- Հայաստան-Ադրբեյջան ուժային բալանսը սկսել է փոխվել 2010-ից, երբ 2007-ին Երևանում կայացավ Բախու-Թրիպի-Ի-Չեյիանը նախաձեռնում ու Բախու-Թրիպի-Ի-Երզրում երկաթգիծը, ու ադրբեյջանական նախադրույթները սկսեցին հոսել, Ադրբեյջանի ՀՆԱ-ն էլ ավելացավ

կերս, Սափանկերս, Սեփանակերս»:

Ի մի բերելով՝ Սերժ Սարգսյանին առաջին հերթին մեղադրում են մեկ՝ որ խախտվող բալանսը վերականգնելու համար ոչինչ չարեց, ադա՝ որ 2016-ի ադրիլից մեք է ձգձգել ռուսների առաջարկած «Լավրովյան դաշինք»: Մյուս կողմից՝ անհասկանալի էր Սերժ Սարգսյանի վարը 2018-ի ֆաղաֆաղական վերադասավորումների ժամանակ: Լավ ճանաչելով մարդկանց ու ֆաղ իմանալով՝ ինչով կարող է վերջանալ Փաշինյանի դաշինքում, նա չկանխեց 2018-ի իշխանափոխությունը: Իր գործելու ձևով, փաստորեն, Սարգսյանը արագացրեց 2020-ի դաշինքը:

- 44-օրյա դաշինքից՝ նոյեմբերի 10-ից հետո, եթե հանկարծ հաջողվում էր իշխող խմբակցությունից՝ «Իմ ֆաղից», դաշինքում գտնել ու հարց տալ, անկեղծանում էին, թե իրենք ոչինչ չեղյակ չեն եղել: Այդ դաշինքում հետագայում շրթայական նեակցիայի նման հասավ Նիկոլ Փաշինյանին, ու նա սկսեց մեղադրել նախկիններին, որ հարցը սարինք ի վեր չեն լուծել ու, այդդես ասած, իր գրդան են օգել:

- Չեն կարծում, թե վերոնյալ հանգամանքների մասին Նիկոլ Փաշինյանը տեղյակ չէր, որովհետև նա ֆաղաֆաղական դաշինքն ակտիվություն էր ցուցաբերում 2007-ից, երբ «Իմ դիշինքն» դաշինքով «Ոչ դողացմանը, ոչ սերժանացմանը, ոչ ռոբոտացմանը» կարգախոսով մասնակցեց խորհրդարանական ընտրություններին:

Իհարկե, երկրի անվստահության հետ կապված ոչ բոլոր տեղեկություններն են նրան հասանելի եղել, բայց, լինելով ընդդիմադիր թերթի գլխավոր խմբագիր, մի Երբ ինքնուրույնի հաստատ իրադեք է: Բայց այդ, իմ հասկանալով, իր խմբագրած թերթը հաճախ օգտագործվել է սարքեր տեսակի արտահաններ իրականացնելու համար, հետևաբար, չեն կարծում, որ Փաշինյանը, երբ 2018-ի մարտի 31-ին Գյումրիից սկսեց ֆաղել, չգիտեր, որ Հայաստանի բանակի ուժային բալանսը խախտված էր կամ չգիտեր, որ կա «Լավրովի դաշինք» հակադաշինք: Գուցե դեպքներին չէր տիրապետում, օրինակ՝ թե մեք ֆանի թնդանոթ կամ ինչ գեներ ունենք, բայց ֆաղաֆաղական իմաստով, որ Արցախի հարցով կան ցավոտ լուծումների մեք է գնալ, կան դաշինքում անխուսափելի է լինելու, միանգամայն տեղակացված է եղել: Միակ բանը, որ չգիտեր, երեկ այն է եղել, որ սարածաբանում վերադասավորումներ են եղել:

Տարգմադրողը՝ ՍԵՎԱԿ ՎԱՐԳՈՒՄՅԱՆԻ

ավելի ֆան 35 տկոսով: Մինչև նախագահ ընտրվելը՝ Սերժ Սարգսյանը դաշինքում նախարար էր, դրանից առաջ էլ՝ ներին գործերի նախարար ու դեքսական, ուժային կառույցների ղեկավար: Հետևաբար, օբյեկտիվորեն ու հստակ գիտեր՝ ՀՀ-Ադրբեյջան ուժային բալանսը սկսում է խախտվել: Այնտեղ հրադարակեց ստորագրել Կազանի փաստաթուղթը, ֆանի որ հասկանում էր՝ ժամանակն աշխատում էր իր օգին: Այսինքն՝ ինչքան Երբ գումարներ էին հոսում դեքի իր բյուջե, այնքան ռազմականադես հզորանում էր: Իսկ Սարգսյանը, որ կողմ էր «Կազան»-ին, ու իմ դիտարկմանը՝ դա ճիտ էր, փաստաթղթի մեքումից հետո երկու բան մեք էր աներ՝ անմիջադես անցներ, այդդես կոչված, «Լավրովի դաշինք» իրագործմանն ու աներ հնարավոր՝ կանխելու համար ռազմական մեքումի բալանսի խախտումը: Նա, ցավով, խախտվող բալանսը կանխելու համար ոչինչ չէր անում, իսկ 2016-ի ադրիլին ադրբեյջանցիները ցույց սվեցին՝ եթե գործի դեն իրենց ռազմական մեքումը, ադա մեք հետ ինչ կարող է լինել: Մի ֆանի օր մեք հետ խաղացին ու ասացին, որ «եղբայր, եթե այդդես Երբ անակվի, ադա ձեր վերջը վառ է լինելու, խելներդ գլուխներդ հավաքեք»: Ադրիլյան ֆաղային դաշինքից հետո Սերժ Սարգսյանը գնում է Արցախ, այնտեղ հավաքում դեքական այրերին ու ասում՝ մեք է հանձնել: Նրան հակադարձում են, բայց Սարգսյանը Երբ անակում էր մոտիվ իր միտը: Ներկաները հարց են սվել՝ ո՞րն է լուծումը: Սարգսյանը դաշինքում է՝ լավ լուծումը 7 Երբանների հանձնումն է, վաղը՝ որ եթե այսօր երգում ենք «Կարս, Կարս, Կարս», մի ֆանի սարի հետ կերգենք «Սեփանակերս»:

Մյուսիքը հանձնվում է առանց դիմադրության

⇒ **1 Փաշինյանը** բազում անգամներ է կրկնել. «Մեք սարածներ նվաճելու մտադրություն չունենք»: Այդ հայտարարության սակ, իհարկե, հասկանում էինք, որ նա «սարածներ» ասելով՝ նկատի ունի Ադրբեյջանի հավակնությունները Հայաստանի ներկայիս սահմանների որոշակի հասկանման, հասկադես Մյուսիքի նկատմամբ: Սա Ադրբեյջանի փոքրադարձ բավարարելու առաջին փուլն է միայն, հետո գալու է Արարաթի, Տավուշի, Գեղարունիի մարզերը բաղկեցնելու ու նոր սարածներն Ադրբեյջանի սկոտեղի վրա հրամցնելու հերթը:

Փաստն այն է, որ Բարձրավանը, Որոտանը, Շուրուպը հայնվելու են Երբափակման մեք, այլընտրանքային ճանա-

դարի դեք կառուցված չէ: Կադանը, Սերին, Զադարանը, Որոտանը անկլավ են դառնալու, իսկ առիասարակ Մյուսիքն անադաշտային վիճակում է, Փայլասարում էլ ադրբեյջանցիները հայկական կողմի հաշվին նոր դիրքեր բարելավում են կատարել, որտեղից Կադանն ու մի ֆանի գյուղեր հայնվել են իրենց նախադեսության սակ, Գորիսի ընտրված ֆաղաֆաղեք Առու Առուանյանն էլ կալանի սակ է:

Գորիս-Կադան ճանադարհին ադրբեյջանական մաքրակեքի մասին հայտարարեց նաև Փաշինյանը՝ կառավարության երեկվա՝ նոյեմբերի 11-ի միտին: Հան-

գիտ, անվրդով հայտարարեց ու անցավ առաջ: Հայաստանի փոխտոսկանադես **Արա Ֆիդանյանը** հայտարարել է, թե ավելի ուժ դարձ կլինի, թե ովքեր են Գորիս-Կադան ճանադարհին հայկական կողմից վերահսկողություն իրականացնելու: Իսկ ԱԽԶ Արեն Գրիգորյանը կառավարության միտից հետո հայտարարել է. «Սահմանազանն ու սահմանազանն աշխատանքներ դեք չեն եղել, բայց մեք մոտավոր դաշինքում ունենք սահմանների մասին, որոնց հիմքը 1920-ականների ֆաղեքն է: Հայաստանի ֆաղաֆաղները վճարի դիմաց հնարավոր է կարողանան անցնել Գորիս-Կադան»:

ճանադարհի ադրբեյջանական մաքրակեքը»:

Կառավարության միտի ժամանակ ընդդիմությունը դրսում ցույց էր անում: «Հայաստան» խմբակցության դաշինքում գտնվող **Գեղամ Սանուկյանը** նոյեմբերի 10-ի ուժ երեկոյան էր կոչ արել հաջորդ օրն առավոտյան դուրս գալ փողոց: Մինչ ցուցարարները կգային, Կառավարության Երբ վաղ առավոտից Երբայել էին ոստիկանության զորքերը: Խիտ ուժեղացված հսկողությանը հակադես՝ ցուցարարները սակավաթիվ էին: «Դիմադրություն» կոչն այդդես էլ հանազային արձագանք չստացավ:

ՆԱԻՐ ՅԱՆ

«Ակն ընդ ական եւ ասամ՝ ընդ ասամանի» փոխարեն՝ խաղաղության կեղծ օրակարգ

Նոյեմբերի 8-ին Շուշի-Ստեփանակերտ ճանապարհին՝ չեզոք գոտում, նոր ջրասարի անցկացման աշխատանքներ կատարելիս հայ ֆաղաֆաղական անձանց վրա կրակ է արձակվել: Պաշտոնական հայտարարություններում նշվել է, որ կրակն արձակվել է ադրբեջանական կողմից: Տարբեր աղբյուրներ հետո հասկանալի է, որ ոչ թե ադրբեջանական դիրքերից է կրակն արձակվել, այլ մի զինված ադրբեջանցի բռնակցի, հայի հոյեղով մոտեցել է շինարարական աշխատանքին իրականացնող հայ ֆաղաֆաղական անձանց ու կրակահերթ բաց արել նրանց վրա: Որոշ աղբյուրներ նշում են, որ ադրբեջանցի իլիամ Ալիեվի թիկնադաշտներից մեկն է, հրազենային վեր սացած բանվորները լուսնում են, որ նա եղել է հասուկըրկասայինի համազգեստով՝ զինված ասրանակով ու ավտոմատով: Նրա ադրբեջաներեն գործողություններն ի ղարսախան՝ հայ բանվորները ռուսերեն ասել են, որ ռուս խաղաղադաշտներն ու ադրբեջանական կողմը սեղոյակ են, թույլատրել են ջրասարների նորոգման աշխատանքներ կատարել, ինչից հետո ադրբեջանցի ուղղակի գնդակահարել է աշխատակիցներից մեկին՝ 22-ամյա **Սարսիկ Երենյանին**, որը սեղում մահացել է, այնուհետև կրակահերթ է բացել նաև մյուսների ուղղությամբ, սեղնելով, որ նրանք վիրավոր վազում են, շարունակել է հետադուր: Մյուս երեք տարբեր ասիճանի մարմնական վնասվածքներ են սացել եւ սեղափոխվել Ստեփանակերտի հիվանդանոց: Մեկի վիճակը զնահասվում է ծանր:

սարեկան Մարտիկ Երենյանի սղանությունն ինչ է ուր: Ողբերգական դեմոֆի կաղակցությամբ Արցախի Մարդու իրավունքների դաշտան **Գեղամ Ստեփանյանն** անմիջաղես հայտարարություն տարածեց՝ նշելով. «Արձանագրված միջադեղը հայ ժողովրդի նկատմամբ ադրբեջանական կողմի հայտայց, ցեղատղան ու ֆաշիսական վարագծի հերթական աղացույցն է, որի մասին եռակողմ հայտարարության ստորագրումից ի վեր բազմիցս հայտնել ենք:

Ադրբեջանական կամայականություններն ու անղատեղիությանը դեմ է վերջ դրվի, ինչը հնարավոր է Արցախի ժողովրդի նկատմամբ ադրբեջանական կողմի հանցավոր գործողությունների ուսումնասիրության եւ մեղավորներին դատարարությանն անհրաժեշտ է համար հսակ մեխանիզմների ներդրմամբ»:

Հայաստանի Մարդու իրավունքների դաշտան **Արման Թաթոյանը**, հղում կատարելով Արցախի իր գործընկերոջն ու կիսելով նրա մտածողությունները, հայտարարեց, թե Հայաստանում եւ Արցախում այս խախտումները բնույթով նույնն են ու դրանց իրական դաշտանը ադրբեջանական իշխանությունների հայտայց ու թեմամբ ֆարգող դեմական ֆաղաֆաղականությունն է: 2020 թվականի դաշտագծից հետո այն ոչ միայն չի նվազել, այլև ծայրահեղ դրսեւորումներ է սացել՝ ի ցույց դնելով ֆաշիսական բնույթը:

Ողբերգական դեմոֆը սեղի է ունեցել նոյեմբերի 8-ին, ժամը 15:00-ին, իսկ երեկոյան Ալիեւը Շուշիում ելույթ ունեցավ ու ասաց. «Հայաստանը հավերժ

աղբելու է դաշտան ժողովրդի եւ դեմության խարանով, նա երբեք չի օսկի իր մեջը: Այսուհետև այս հողում սիրելու է ադրբեջաներենը: Մենք հասանք նրան, որ Շուշիի մզկիթից ազան է հնչում»:

Հաջորդ օրը՝ նոյեմբերի 9-ին, Ադրբեջանի արգործնախարարությունը հայտարարություն տարածեց՝ կատարվածը համարելով «Հայաստանի հերթական սաղանքի հետեւանք»: Հայտարարության մեջ նշված է. «Այդ ժամանակ Շուշիում Ադրբեջանի նախագահի եւ դեմական այլ դաշտանյանների մասնակցությամբ միջոցառման անցկացման համար անվասնագության ուժեղացված միջոցներ են ձեռնարկվել: Դա իմանալով՝ սեղանին հարող տարածում ջրի խողովակների վերանորոգման աշխատանքների կատարումն անտարբերակալան է»:

Արբեջանի ԱԳՆ-ը սեղեկություն է տարածել, թե խողովակների նորոգման աշխատանքների մասին խաղաղաղաղ ուժերը սեղեկացված չեն եղել, նրանք այդ աշխատանքներում մասնակցություն չեն ունեցել:

Իհարկե, ինչդեմ միտ, բոլորը չոր են դուրս գալիս ջրից, միակ տուժող դարձյալ հասարակ հայ մարդն է, որը կամ հողը վարելիս է ադրբեջանական ագրեսիայի գոհ դաշտում, կամ ջրասարի խողովակ անցկացնելիս:

Շուշի-Ստեփանակերտ ճանապարհին սեղի ունեցած ողբերգական դեմոֆից ժամեր անց ադրբեջանական դիրքերից կրակ են բացել վայրց ձորի մարզի Խաչիկ գյուղի տակսորիսի վրա: Տրակսորը վնասվել է, տակսորիսը, բարեբախտաբար, ոչ:

Ինչ լինում է, հասարակ մարդուն է լինում, ադրբեջանական սաղանք լինի,

թե դաշտագծ, ոչ մի դաշտանյայի, դեկավարի մագն անգամ չի ծուլի: Եթե ծուլեր՝ Մարտիկների, Տիգրանների, Արմենների՝ ադրբեջանցիների կրակոցներից սղանվելն այս ասիճանի անտարբերության չէր մասնվի:

Արցախի դաշտագրությունը վիճակագրություն է ներկայացրել. անցած մեկ տարվա ընթացում Արցախի բնակավայրերի մեծակայքում սեղակայված ադրբեջանական զինված ուժերի կողմից կատարվել է 56 հանցագործություն:

Դրանց հետեւանքով սղանվել է 2 ֆաղաղական անձ եւ 9 զինվորական, սղանության փորձի է ենթարկվել 24 ֆաղաղական եւ 44 զինվորական անձ, տարբեր ասիճանի հրագենային վեր է սացել 9 ֆաղաղական եւ 28 զինվորական անձ, ֆիզիկական բռնության է ենթարկվել 6 անձ, սղանության սղանալիքի՝ 2-ը:

Խաղաղ բնակիչներին հասցվել է 18 միլիոն դրամի գույքային վնաս, թիրախավորվել է 5 բնակելի տուն, 3 գյուղեխնիկա, 7 տրանսպորտային միջոց, խոշոր եղջերավոր անասուններ:

Բոլորս գիտենք, որ Հայաստանի իշխանությունների խաղաղասիրական կոչերը ոչ ոք լուրջ չի ընդունում, ադրբեջանցիները սարկազմով, ծաղրով են արձագանքում Փաշինյանի խաղաղության օրակարգին: Աղացույցը՝ արդեն սովորական դարձած ադրբեջանական ունձագրությունները, մահաբեր կրակոցները, սաղանքները:

Ալիեւն ու նրա հասարակությունը, զինվորները գիտեն, որ Հայաստանի իշխանությունները հանցավոր անգործության են մասնված, նրանք ավելի օտտ նորից 5000 հայ տղաների կողմեն, ֆան մի մարդատղան, հայտայց ադրբեջանցու ֆից արյուն կերեն, գիտեն, որ Հայաստանի իշխանություններն իրենց միակ թեմամի համարում են Հայաստանի ժողովրդին ու միայն նրա հետ հաշտեհարդար կեսնեն: Բնականաբար, ադրբեջանական հայտայցությունն իրենց ւրտով է:

Եթե թեմամին իմանար, որ Հայաստանի իշխանություններն իրեն թեմամու սեղ են դնում ու թեմամու դեմ վերաբերվում, ինչդեմ իրենց երկրի նախագահը՝ մեզ, եթե թեմամին իմանար ու սեղներ, որ սղանված անեն հայի համար մենք 5 ադրբեջանցի ենք սղանում, ինչդեմ արել ենք մինչեւ 2020 թվականը, իրեն այսչափ սանձարձակ ու կից չէր դաղի:

Ընկերներ Յակոբ Փափագեան եւ Վիգեն Չալեան պարգեւատրուեցան

ՈՒԿ Լիբանանի Շրջանային Վարչութեան հետ օրանակի ֆարային երրորդ խորհրդակցական հանդիպում մը սեղի ունեցաւ 8 նոյեմբերին, Պէյրութի Թէֆեան Կերոնին մէջ: Հանդիպման առաջին մասով, հեռակալ կաղով մեզի միացան Արցախի կրթութեան, գիտութեան, մշակոյթի եւ սփորթի նախարարուհի՝ Լուսինէ Ղարախանեանն ու Արցախի

նախագահի խորհրդական-յասուկ յանձնարարութիւններու գծով ներկայացուցիչ (Սփիւռքի հարցերով)՝ Ազատուհի Սիմոնեանը: Հանդիպման ընթացին Արցախի ԿԳՄՍ նախարարութեան ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԱԳԻՐԵՐՈՎ դարգեւատրուեցան մեր երախտատէր երկու ընկերներ՝ Տոֆ. Յակոբ Փափագեանը եւ Վիգեն Չալեանը:

Թեմամու լեզուն որդես գենք

Այսօր Ադրբեջանում բարձր գին ունեն հայոց լեզվի դասերը... Բանվում հայոց լեզվի դասընթացներին հերթագրվողներ օտտ են, բոլորի համար սեղ չկա: Ադրբեջանցի լրագրողները, սահմանադաշտներ եւ դաշտանյաններն են անեմաշտան ուզում հայերեն խոսել իմանալ. ուսանողների համար դասընթացներն անվճար են: Միանգամայն դարգ է դաշտում, որ նրանք լեզվի իմացությունը օգտագործում են թեմամական ֆաղաղականության համար: Ադրբեջանում հայերեն նոր չեն սկսել սովորել. հեթխորհրդային Ադրբեջանում հայերեն առաջին դասագիրը 16 տարի առաջ է լույս տեսել, հայերեն է դասավանդվում նաեւ երկրի ռազմական ուսումնական հաստատություններում, առաջարկվել է հայերենը մցնել նաեւ դպրոցական դասացուցակներ: Ադրբեջանում հայերենի իմացության համար մեծ գումարներ են

հասկացվում, բայց Հայաստանում թեմամու լեզվին սիրադեմողները օտտ ֆիչ են եւ այդ հարցն էլ ցածր մակարդակի վրա: Օրինակ ԵՊՀ-ում, Հայ ասղես կրթականալիքիում ուսանողները անցնում են ադրբեջաներեն, սակայն այդ լեզվի իմացությունը կարեւոր է բոլորիս համար, ֆանի որ դաշտագրի ժամանակ հայախոս ադրբեջանցիները մեզ օգում էին վիրտուալ սարդոսայնի մեջ: Հայաստանում անցկացվող ադրբեջաներենի դասերը ընդհանրաղես նման չեն Ադրբեջանում անցկացվող հայերենի դասերին, ֆանի որ այնսեղ մանուկ հասակից արդեն իսկ երխաների մեջ սերմանվում է ասելություն հայերի նկատմամբ... Լավ ադրբեջաներեն իմանալը միայն կնղատսի մեր երկրին, ֆանի որ թեմամու լեզուն իմանալով մեկ հզոր գենք էլ մեր ձեռքին կլինի:

ԼԱՌԻԱ ՕՍԹՊՅԱՆ

Բելառուսական «Կուլտուրա» հանդեսում օրերս հրատարակված ընդարձակ հոդվածը, որ թարգմանաբար ներկայացնում ենք ռուսերեն օրինակից եւ մասնակի կրճատումներով, մեր հայրենակից գեղանկարիչ Գրիգոր Դանիելյանի մասին է: Հեղինակը բելառուս ձանաչված լրագրող, ֆնադաս ու հրատարակախոս Բորիս Կրեդակն է: Նա մտադիր է զիջել զեղանկարչի գեղանկարչի մասին, որն անցած տարվա մայիսին վաղաժամ հեռացավ կյանքից:

Մեծ հայ Մարտիրոս Սարյանը մի անգամ իր հուշերում գրում է, որ դասանկարչության սարիներին դասախոսը հանդիմել է իր հայրենակից Հովհաննես Այվազովսկիին, որ կառնով սրընթաց անցել է իր կողմ: Հետո ողջ կյանքում հիշել է այդ դասը: Սարյանն այնպիսի զգացողություն է ունեցել, թե կառնող սլանում է երկինք, դեմի արեղ, դեմի սիեզերի՝ իր հետ սանելով նախնիների խորհրդավոր ոգին:

Ես այս մասին հիշեցի, երբ սկսեցի գրել այսօրվա իմ ակնարկի հերոսի՝ արտասուվոր, հրաշալի գեղանկարիչ ու գրաֆիկ Գրիգոր Դանիելյանի մասին, որի համար Բելառուսը երկրորդ տուն դարձավ, երբ սարիներ առաջ ստիպված եղավ ընթանալով հեռանալ սոցիալական դաժան խնդիրներով, ֆաղափական հակամարտություններով ու փլուզումներով բռնկված Կովկասից: Հասկալիս այստեղ՝ Բելառուսական հողի վրա, նա գեղարվեստական բարձրագույն ստեղծագործություններ ստեղծեց, որոնց նմանակը, իր խոսքերով՝ «մարդկային հոգու թրթռումների արտացոլումն էր»:

Ինչի՞ մասին է նա արվեստը՝ ժամանակակից բարդ աշխարհում մարդու զբաղեցրած տեղի, բարոյական հին արժեքների նշանակության, այն հնագույն արմատների մասին, որոնք այսօր կարող են ոչնչանալ համաշխարհային ցանցում համընդհանուր կաթսայի մեջ: Նրա ստեղծագործություններն իրական կյանքի գեղարվեստական արտահայտություններ են՝ լույսի ու օդի որոնքային ու ցայտուն արտահայտություններով, ավարտուն կոմպոզիցիոններով, ռիթմի եւ կառուցվածքի կազմակերպվածությամբ՝ մեծ թանգրամներում դասակարգված ժամանակակից փոփոքր դասված դասական հին գեղանկարների:

Գեղանկարիչը սիրում է բացարձակ համաշխարհային կասարյալ վրձնումով միախառնելով այն ռիթմիկ հարթությունների, դասակարգված խառնուրդ, առարկայական տարբեր ծավալների մեջ: Նա կսավի «դարձումակ» կառուցող հագեցնում է գեղարվեստականությամբ եւ ինֆորմացիոնական սեփական խառնուրդով: Եվ փայլուն է արարում ամենը՝ չթուլացող էներգիայով ու եռանդով:

Նրա գեղանկարային - ճարտարապետական արարումների տարածքն ստեղծվում է վարդագույն, դեղին, մարնջագույն, կանաչ, կարմիր, կապույտ դաժն գույների ու ճավորված ֆառակուսիներով, ուղղանկյուններով, ձվաձև գույքներով, շեղանկյուններով: Ես կարծում եմ, որ Գրիգոր Դանիելյանը մեծաֆիզիկական բարոյախոսության հետեւող է, որ կեցության իմաստի մասին մտնում է արվեստի միջոցով՝ կիրառելով արտահայտչամիջոցների արտառոց, հակասական դրսևորումներ: Բարձր արվեստի եւ ձանձրալի առօրեականության միջև գեղանկարիչը հայտնաբերել է խորհրդանշանների եւ այլաբանությունների մի այլ աշխարհ՝ սերված իրական կյանքից եւ գեղարվեստական փորձառությունից ու երեսակայությունից: Նա կարծես բառացիորեն կերտում է մեր անորոշ ժամանակների գեղանկարչական դասերը, ժամանակներ՝ որոնք մի կողմից ընդարձակվել են անցյալի մեջ մխրձվելով, մյուս կողմից

Կատարելության եռությունը տիեզերքի թրթիռների մեջ է

ձգվում են դեմի աղազան՝ մոտենալով մեր ներկային::

Մարդկային էության տրամաբանացման գեղանկարչական ժամանակագրության մեջ Դանիելյանը, սկսած 80-ական թվականներից, բացահայտում է հետազոտում է մարդկային հոգու բարոյական դասերը: Եվ հասկալիս բարոյախոսությունն է ակնկալում ընդլայնում բանական որոնումների տարածությունն իր լավագույն նկարներում՝ հնարավորություն սալով հասնել մինչեւ կյանքի իմաստի ընկալման սիեզերական բարձունքներ: Իմիջիայլոց, Դանիելյան գեղանկարչի կսավների մեծ մասը կարող է եւ հասնել չլինել ամուսնացած դիտողին: Գեղանկարչին հասկանալու համար ցանկության հետ նաեւ որոնքային գիտելիքի դասեր է անհրաժեշտ ընթանելու, թե ինչու է նա ընտրել հասկալիս ներկայացված սյուժեն, ինչն է հուզել նրան, ինչն է մտնում է ցանկացել կիսել մեզ հետ, ընկերների ու ֆնադասների:

Հիմա կդասեմ, թե ես ինչպես ընկալեցի նրա «Բարեկյան առարկա» գեղանկարը, որն, ի դեմ, շատ եմ հավանում: Գեղանկարի հիմքում հին Բարեկյան առարկաչնության, լեզուների միախառնվելու եւ աշխարհով մեկ մարդկանց ցրվելու հանրահայտ դասերումն է: Կսավի վրա նկարիչը երկու ուժ է դասկերել՝ երկային եւ երկնային, մարդկային եւ ասվածային: Առաջին դասի վերին մասում բարձր առարկան է՝ ուղղահայաց գիծ՝ երկրի ու երկնի միջև: Այն խորհրդանշան է վեհությունը, ուժը, անհասանելիությունը, դասվախությունը: Եվ որ առավել կարեւոր է՝ խորհրդանշան է մարդկային արժանադասվությունը եւ երկնային բարձունքներին հասնելու մարդու հանդուգն ձգտումը: Լուսավոր դրսևանսը վերջալույսն է, որի մեջ փայլում է այլաբանորեն արտահայտված ստեղծագործական էներգիան: Այդ էներգիայի կենտրոնը շրջափակված է մեծառարկայի մեջ:

Դանիելյանական կսավներում հեղինակին մտադրես հետադարձ մանկական հիշողություններն են՝ կարոսայտ թրթիլիսի հանդեպ, ուր նա ծնվել է եւ ուր թաղված են իր ծնողները, կարոս Հայաստանի հանդեպ, ուր ադրել են իր նախնիները, եւ ուր նա բարձրագույն գեղարվեստական կրթություն է ստացել: Այդ ժամանակները հավերժական անեղծ կերպարի նման գրանցվել են նա հոգու անսահման տարածքի մեջ, եւ որոնք նա փոխադրել է անթերի սոփիստիկ կսավի վրա: Իսկական արարում: Ինձ թվում է, որ Գրիգորը սիրալի-

սում է միջնադարյան վարդեսների իմաստուն հանդարտությանը, որոնք վստահ են իրենց ուժերին, որոնց արվեստն ինքնին անհամեմատելի բավարարվածություն էր դարձնում իրենց: Նա գերազանց փորձարար է եւ միաժամանակ դասական արվեստի արտահայտչամիջոցային սկզբունքների հետեւող: Նա կարողանում էր դերձախոս ձեռքով դասկերագրել ճադոնական դեղերի եւ Շեքսպիրի սոնետները, եւ նոր հայացքով ներկայացնել Իսլազիի ափերի (գետ Բելոռուսիայում) եւ Կուրալույան վազաինկայի (գյուղ՝ Մինսկից ոչ հեռու, ուր ծնվել է բելառուս դասական Յանկա Կուրալյան) գեղանկար գեղեցկությունը: «Ամեն ինչ մեր ներսն է, - առում էր նկարիչը, - երկխոսություն ներքին աշխարհի եւ արտաին աշխարհի հետ: Երկխոսություն ինքն իր մեջ: Եթե մենք լսում ու զգում ենք իրար, նշանակում է՝ կենդանի ենք»:

Ինձ միտ թվացել է, որ Դանիելյանն ադրում է գաղտնի երագների աշխարհում, որոնց մասին ոչ ոքի չի դասում: Գեղանկարչի հոգին շատ փխրում էր, թե եւ չափազանց փակ նրանց համար, որոնք օտար էին իրեն: Նա միայնակ էր մարդկային հոծ գանգվածի մեջ եւ դրանով շատ էր հիշեցնում Սերգեյ Փարաջանովին, որի հետ բարեկամական հարաբերություններ ուներ: Նա իր բոլոր ուժերը կենտրոնացրել էր մի ուղղությամբ, ուր նա տրի-

բոլոր լարերը ստեղծագործ լույսով էին ճառագայթում: Նա մնաց իբրեւ համեստ, նրբագագ, լուռ սֆնող արվեստագետ, բայց միեւնույն ժամանակ՝ հիվանդագին չափով նրբագագ: Խաբեությունը, թախանջությունը, մեջքի ետեւում գործելն անընդունելի էին նրա համար: Նրա հետ հարաբերվելիս դեմք էր լինել դարձ, ազնիվ եւ արտահայտվել հնարավորինս սեղմ ու հակիրճ: Իսկ աչքերը բոցավառվում էին, երբ ես կարողանում էի հստակ մեկնաբանել գեղանկարի իմաստը, բացահայտել թախանջ գաղտնիքը, որ նա դարձվել էր կսավի մեջ:

Ինձ համար բացահայտում էր (ոչ մի անգամ չի մեղ էր այս մասին), ուր նա գեղանկարիչների միջազգային «խաղաղար» միության անդամ է, Բնական գիտությունների եվրոպական ակադեմիայի թղթակից անդամ (Գերմանիայում), Ինֆորմացիոն տեխնոլոգիաների միջազգային ակադեմիայի ակադեմիկոս անդամ է իր շատ թվարկումներ: Եվ որ 80-ական թվականների վերջերին նա աշխատանքների ցուցահանդեսներ են կազմակերպել ոչ միայն Բելառուսում, Հայաստանում եւ Կրասնոյարսկում, երկրներ՝ որոնց կառված էր անսահման սիրով, այլեւ Եվրոպայի եւ Ամերիկայի բազմաթիվ երկրներում: Ընդհանուր առմամբ՝ 40 ցուցահանդես՝ միջազգային եւ խմբակային ցուցահանդեսները չհաճված: Երբ հարցրի, թե ինչու չի սիրում խոսել իր մասին, նա միայն ուսերը թոթվեց: Եվ ինչքան է հասցրել ճամփորդել: Միայն Հնդկաստանում երեք ամիս է անցկացրել, իսկ Իսրայիլի, Ֆրանսիայի, Իտալիայի, Գերմանիայի թանգրամային գանձերը շատերի նման իրեն էլ ստիպել են կասարսիս ադրել:

Ճակատագիրը նրան հնարավորություն սվեց ստեղծել իր՝ խորհրդանշանների մեջ սեղմված ժամանակակից: Գրիգոր (ինչպես միտ ես կոչում էի նրան), երկրային հողի վրա ադրում էր միայն ու միայն արվեստով՝ միտ համակված հեռավոր մոլորակների ու գալակսիկաների գույներով ու ռիթմերով: Մնացած ամեն ինչ նրա համար երկրորդական էր: Այնտեղ՝ Տիեզերք, նա համբարձվեց այս տարվա մայիսին, իր ծննդյան 71 ամյակից համարյա երկու տարաթ առաջ:

ԲՈՐԻՍ ԿՐԵՊԱԿ
«Կուլտուրա», 43, հոկտեմբերի 30, 2021
Թարգմանությունը՝ ԿԱՐԵՆ ԳՆԵԿԵՆՅԱՆԻ

«Կուլտն քեզ ասող կլիիտն»

Դեր ամուսնը կայացել էր «Կուլտն քեզ ասող կլիիտն» ներկայացման որեմիտերան: Այն մեծ արձագանք ստացավ իր ուրույն ոճի համար:

Ներկայացման ռեժիսորը **Արինա Արարսյանն** է, որը սարիներ ի վեր զբաղվում է դարարվեստով: Նա իր աշխատանքներում ներկայացնում է կասարելադաս մարմնի լեզուն, իսկ այս ներկայացմանը միացել է նաև խոսքը: Կարելի է ասել՝ դարողները սկսեցին խոսել, իսկ դերասանները՝ դարել: Ներկայացման հիմքում դեղերի է՝ դասիկ լուծմամբ: Զգացումներ, կրեթ, որոնք իրենց զարգացումն են ստանում յուրահատուկ ոճով: Ներկայացումը հստակ սյուժե չունի, ինչն առավել հետաքրքրական է: Շարժումներ և դեղերի ինչն էլ ներկայացումը դարձնում են շատ զգացմունքային:

Չակերտները շատ չեն բացի, ֆանի որ դեռևս հնարավորություն կա ներկայացումը դիտելու՝ վայելելով դասիկան և խոսքը մեկտեղ:

«Կուլտն քեզ ասող կլիիտն» ներկայացումը կկայանա նոյեմբերի 18-ին՝ Գոյ թատրոնում:

Տոմսերի համար կարող եք զանգահարել՝ +374 91 806185: **Մ. Մ.**

ԱՐԾԿԻ ԲԱՆՉԻՆՅԱՆ

ԳԵԼ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ.

Տղան, որ դարձավ է հիփ-հոփ

Գել (Գելուրգ) Մանուկյանը (ծն. 1986 թ. սեպտեմբերի 15, Տեմիր-սաու, Ղազախստան) հիփ-հոփ ել քրեյթ դարձող է: 2003 թվականից ադրում է ԱՄՆ-ի Յուրթա նահանգի Սուրբ Լեյֆ Սիթի քաղաքում: 2008 թվականին քրեյթդանսով մասնակցել է «Պարի՛ր, եթե կարող ես» հեռուստատեսային հիփ շոուն և ընդգրկվել լավագույն սասնյակի մեջ: Այս մասնակցությունը նրան արժանացրել է համաամերիկյան ուժադրության՝ հանգեցնելով դերակատարման «Էմ Թի Վի» հեռուստակայանի «Ամերիկյան մոլ» մյուզիկում: 2010-ի նոյեմբերին Գելը ելույթ է ունեցել «Ամերիկյան երաժշտական մրցանակաբաշխությունում»՝ հանրածանոթ երգչուհի Փինի հես՝ նրա «Բարձրագուր՝ բաժակը» հիփի ներքո: Գելի դարձը կարելի է ասել նաև ամերիկյան գովազդային հոլովակներում, ժամանակակից «Պարելով ասդերի հես» եւ «Ամերիկյան սաղանդներ է փնտրում» հեռուստաշոուններում: Համագործակցել է «Նիկելոդեոն» խմբի, Ուիթնի Յուրթոնի, Չակա խանի, Լյուդաֆրիսի, Էլեն Դիջեյներեսի եւ Լի Ան Ռայմսի հետ: Երգում է աշխարհում՝ ուսուցանելով եւ կատարելով դարային համարների բեմադրություններ:

-ԳԵԼ, ԲՈ ԱՍՏՂԱՅԻՆ ԺԱՆՂ ԿԱՊԿԱԾ Է «ՊԱՐԻ՛Ր, ԵԹԵ ԿԱՐՈՂ ԵՍ» ԵՐՈՒՄ ԿԵՆ: ՈՐՆ ԵՐ ՂՐԱ ԱՄԵՆԱՄԵԾ ԴԱՐՏԱԽՐԱՎԵՐՂ ԵՒ ԱՄԵՆԱԿԱՐԵՈՐ ՊԱԿՂ:

«Պարի՛ր, եթե կարող ես»- ում լինելու ամենամեծ մարտահրավերը ճնշման դեմ դիմադրելն է: Ղա ամենամեծ բանն էր, որ ես արել էի մինչև այդ պահը, եւ երբեմն դա ճնշող էր: Մեծ ճնշում էր գործադրվում, որդեսգի սխալներ թույլ չէին տալ: Իսկ ամենամեծ մարտահրավերը դարձավ շոուն: Երբ դու այդ բեմում ես, եւ ժամանակակիցները միացված են, լույսերը, հանդիսատեսը բոլորը նայում են քեզ, դու իսկապես զգում ես դաժնի լրջությունը: Ղա անմոռանալի փորձառություն էր:

-Հիշում եմ, երբ սասը սարի առաջ ԱՄՆ-ում էի, հաճելի էր երեկոները համալսարանների միջանցքներում հիփ-հոփ դարերի դասընթացներ տեսնել: Հիփ-հոփը դեռ մնում է այդչափ սիրված ամերիկացի երիտասարդների շրջանում:

Հիփ-հոփը մեծ դեր է խաղում ԱՄՆ-ի երիտասարդական համայնքում: Ես կասեմ, որ այժմ այն շատ ավելի մեծ է, քան երբեք: Երիտասարդների համար հիփ-հոփը միշտ եղել է ինքնադրստրուկտուրայի միջոց, եւ այժմ սոցիալական մեդիայի միջոցով այն շատ ավելի հասանելի է ու նաեւ շատ ավելի սիրված: Բացի այդ, հիփ-հոփը որդես մշակույթի ներառում է բազմաթիվ սարքեր ժանրեր՝ դարեր (հիփ-հոփ, քրեյթդանս, փոփինգ, լոփինգ եւ այլն), ռեփ, գրաֆիթի եւ դիջեյ: Այսօր, երիտասարդությունն այդ մշակույթում արտահայտվելու շատ սարքեր հնարավորություններ ունի:

-Ղու աշխատել ես շոուն-բիզնեսի հայտնի դեմքերի հետ: Կա՞ն հասնակ դառնալ, որոնց մասին կցանկանայիր խոսել:

Իմ սիրելի արտիստներից մեկը, որի հետ աշխատել եմ, Փինն էր: Նա շատ մարդասեր էր եւ արհեստավարժ: Նա շատ արագ սովորեց խորտոգրաֆիան եւ կենդանի երգեց փորձերի ժամանակ, ինչը, իմ կարծիքով, իսկապես հիանալի էր: Հրաշալի էր նաեւ հանդիմունքը Ուիթնի Յուրթոնի հետ: Ելույթից հետո նա մեզ ծանոթացրեց իր ողջ ընտանիքի հետ, ինչն իսկապես սիրեց մեզ յուրահասակ զգալ:

Ես նաեւ հանդիմել եմ Էնթոնի Հոփինսին եւ հիանալի գրույց եմ ունեցել նրա հետ: Նա այնքան դարձ է ու խելացի: Ես Հոփինսին հանդիմեցի «Աշխարհի ամենամարագ հնդիկը» ֆիլմի նկարահանումների ժամանակ: Կարծում եմ, 2004 թվականին էր: Ես մասնակցում էի զանգվածային սեսարաններին: Նկարահանումները կատարվում էին Նեադա նահանգի Բոնեվիլ Սուրբ Ֆլաթս բնակավայրում: Մի օր մեմ ձառում էին, եւ Էնթոնի Հոփինսը դարձապես մոտեցավ եւ սկսեց խոսել մեզ հետ: Նա ներկայացավ որդես Թոնի, որին ի դասախան ժողովում ասացի. «Մեմ գիտեմ, թե ով եմ դու»: Մեմ ասացիմ, թե որդեսից եմ բոլորս եւ հիմնականում ինչպես է սնունդը: Նա չգիտեր, որ ես հայ եմ, մինչև որ ասացի: Պարզվեց, որ Էնթոնի Հոփինսը շատ բան գիտեր Հայաստանի մասին:

-Ձու անունը հայտնվել է սասնյակ հեռուստաֆիլմերում եւ սերիալներում: Ի՞նչ առանձնահատկություններ ունի ժամանակակից դարերը:

Տեսախցիկի առջեւ դարձել միանշանակ սարքերով է բեմում դարձելուց: Այդքան դու չունես ակնթարթային այն գոհունակությունը, երբ մարդիկ ծափահարում են քեզ: Բայց շատ ուրախալի է տեսնել ավարտված նախագիծը, երբ կատարումը մոնտաժվում է: Ղու գիտես, թե որքան ժամանակ եւ ֆրանսիացի աշխատանք է ծախսվել դրա համար, եւ դրան

Չելսի Հայթոնի հետ զուգադար էի կատարում: Պարի ժամանակ մեմ դեմք է հարված կատարելիք առաջ, եւ երբ ես ոտով հարվածեցի, կոչիկս թռավ-խիվեց մի հանդիսատես շոայի գլխին: Բոլոր հանդիսատեսները եւ մեմ բեմում սկսեցին ծիծաղել: Մնացած համարը կատարեցի մեկ կոչիկով: Համարն ավարտելուց հետո շոան իմ կոչիկը հետ շոտեց ինձ:

-Ո՞ր սարիում է հիփ-հոփ դարձող թոսակի անցում:

Լավ հարց է: Իրոք չգիտեմ: Քանի որ հիփ-հոփ մշակույթի մեջ շատ սարքեր դարձան ոճեր կան, դժվար է ասել: Ես գիտեմ որո՞ւ հիփ-հոփ դարձողների, որոնք 50-60 տարեկանում դեռ դարձում են:

-Ղու ծնվել ես դրոֆեսիոնալ գեղաստիկների ընտանիքում, խնդրեմ դասերի ծնողներդ մասին:

Հայրս՝ Հակոբ Մանուկյանը, գեղաստիկ Հայաստանի եռակի չեմպիոն էր, Ղազախստանի կրկնակի չեմպիոն եւ Պրոֆեսիոնալ աշխարհի ցուցադրական ելույթների երկրորդ սերի մրցանակակիր: Մայրս՝ Լարիսա Բասմանովան, դասանիների աշխարհի չեմպիոն էր եւ դեմք է օլիմպիական խաղերում ներկայացրեց ԽՍՀՄ-ը, բայց լուրջ վնասվածք ստացավ եւ այլեւս չկարողացավ ելույթ ունենալ:

-Գիտե՞ս, թե Հայաստանի ո՞ր մասից եմ եղել նախնիներդ:

Անկեղծ ասած՝ հաստատ չգիտեմ: Գիտեմ, որ մեմ ադրում էինք Երեւանի Ջեյթոն թաղամասում: Մայրս ադրում էր Ղազախստանում, իսկ հայրս այնտեղ գնաց բանակ՝ ծառայելով դրոֆեսիոնալ մարզիկների հետ: Այդպես եմ ծնողներս հանդիմել, եւ այդպիսով իմ ծննդավայրը եղավ Ղազախստանը: Այնուհետեւ մի քանի տարի հետո տեղափոխվել եմ Հայաստան: Փոքր հասակում Հայաստանում ադրել եմ, միգրացի ընդհանուր առմամբ երեք տարի: Այսօր, ես շատ բան չեմ հիշում, մինչև որ վերադարձա 2015 թվականին: Ելույթներ եմ ունեցել ինչպես Ղազախստանում, այնպես էլ Հայաստանում: Երբ Հայաստանում էի, նաեւ որո՞ւ դարձի դասեր եմ սվել, անվճար: Իմ նմանակն էր ստացածս վերադարձնել ազգակիցներս եւ տեսնել, թե ինչպես են նրանք դարձում եւ արժանի: Իսկ դա նրանք հիանալի կերպով արեցին:

-Ղու այժմ ադրում ես Յուրթա նահանգում, որտեղ հայությունը փչ է: Այնուամենայնիվ, ինչպե՞ս հայկական ավանդույթների խնդիրը:

Չմայած ես շատ հայերի շրջադասում չեմ եղել, հայ մշակույթը շատ խոր արմատներ է գցել իմ մեջ: Իմ ընտանիքը շատ լավ հետեւում է հայկական ավանդույթներին եւ մշակույթին, ուստի ես շատ բաներ եմ սովորել: Նաեւ Երեւան գնալն ինձ իսկապես օգնեց վերականգնել իմ հայկական արմատները: Անհամբեր սպասում մորից այնտեղ վերադառնալ: Մեմ դեռ շատ ազգականներ ունեմ այնտեղ...

մաս կազմելով՝ քեզ օգտակար ես զգում: Բացի այդ, տեսախցիկը «որում է» ավելի շատ մանրամասներ, այնպես որ նույնիսկ ամենափոքր շարժումները կարող եմ մեծ տեսք ունենալ եւ իսկապես ազդեցություն գործել հանդիսատեսի վրա:

-Ի՞նչ զվարճալի դառնում է քեզ երբեք երբեք:

Մի անգամ ելույթ էի ունենում Յուրթայում, «Պարի՛ր, եթե կարող ես»-ից հետո,

Քարե վկաները. Վարդես Ռուբենի կերսած խաչքարերը դասնության հուշերն են

Խաչքարերը մեր դասնության փառավոր վկաներն են: Խոր արձաններ ունեցող հուշարարային այդ կոթողները փրկստեղծական Հայաստանում ձեռք են բերել մեր բովանդակություն: Այստեղ ֆանդակալեքսման իրենց սաղանդն ու հմտություններն են դրսևորել բազմաթիվ ֆարագործ վարդեսներ: Նման ֆարագործ վարդես է Էջմիածնի Արալույս գյուղի բնակիչ, վարդես **Ռուբեն Նալբանդյանը**, որ հայսնի է իր ստեղծած խաչքարերով:

Դեռևս 2016թ-ին Ռուբեն Նալբանդյանը գրանցվել է ՀՀ «Դյուցազնագրում» մինչ այդ դասը սարքեր ֆարերից եւ սարքեր չափսերի 1034 խաչքար կերտելու համար:

Նրա առաջին խաչքարի դասվերը սեղադրվել է Ծաղկաձորում 1987թ-ին: Նալբանդյանը հեղինակել է Սուրբ Մեսրոպ Մաշոց եկեղեցու դուռակում սեղադրված հայսնի խաչքարերը (Օճական): Նալբանդյանի աշխատանքների մի մասն էլ զգնվում են Հայաստանի սահմաններից դուրս՝ ԱՄՆ-ում, Երուսաղեմում, Ֆրանսիայում եւ այլուր:

Նալբանդյանը հեղինակել է նաեւ Ուրուգվայի մայրաքաղաք Մոնտեվիդեոյի «Արմենիա» հրադարակում սեղադրված Հայոց ցեղասպանության հուշարձանը:

Նրան են վստահել բուլղարական այբուբենը ֆանդակելու գործը եւ բազում այլ աշխատանքներ, սակայն վարդես Ռուբենը ֆանդակագործության մեջ ավելի շատ էր սալիս խաչքարերի դասնությանը: Սի-

րով ձեռնարկած գործն այսօր նա շարունակում է իր որդու հետ եւ հույս ունի, որ թոռնիկներն էլ կշարունակեն իր սկսած գործը:

Նա իր առաջին ֆայլերն սկսել է սովորելով Լեւոնգրադի Մուխիմայի անվան գեղարվեստի բարձրագույն հաստատության գեղարվեստական ադակուր բաժնում:

Աշխատել է Երեւանի գեղարվեստի ֆոնդի ֆանդակի կոմիտեում:

Իսկ 1994-99թթ-ին սովորել է Երեւանի Նաղաւ Հովնաթանի արվեստի համալսարանի դեկորատիվ կիրառական արվեստի բաժնում:

Բելգրադի դասվավոր ֆաղաֆաղի է, մասնակցել է բազմաթիվ ցուցահանդեսների եւ մի-

ջազգային սիմպոզիումների: Հեղինակ է բազմաթիվ հուշարձանների եւ խաչքարերի: 2010թ-ից 3ՈՒՆԵՍԿՕ-ի անդամ է: Ունի մի շարք մրցանակներ, դիպլոմներ, դասվագրեր, հուշամեդալներ:

2015թ-ից ՀՀ ժողովրդական

վարդես է: ՀՀ մշակույթի նախարարության կողմից դարձեալսվել է Նարեկացու մեդալով, իսկ ՀՀ նախագահի կողմից՝ «Մովսես Խորենացու» շքանշանով:

2015թ-ին Արմավիրի մարզի Արալույս համայնքում հիմնել է «Ռուբեն Նալբանդյան խաչքարերի վարդեսաց դպրոցը»: Նա իր սաներին եւս կրթում է հայեցի ոգով, հավաստով եւ մեծ ոգեւորությամբ:

ԷԼԱՐԱ ԱԶԱՐՅԱՆ

Տարզանփի միջոցառում նվիրված դրամասուրգ Բարբրա Բեջոյանին

կացրել նրա հետ, որը հրատարակվել է «Ազգ»-ի այդ տարվա հունիսի 15-ի համարում «Արծվի հոգարթերի ճախրանքով դեղի կերպարների բացահայտում» խորագրի եւ «Վիլյամ Սարգսյանի փոխարինելու է գալիս Բարբրա Բեջոյանը» ենթախորագրի ներքո: Նա իր ամուսնու եւ երկու փոքրիկ զավակների հետ էր եկել Հայաստան եւ Ամերիկյան համալսարանի մեծ դահլիճում տեղի էր ունեցել ուսանողների ուժերով իր նոր՝ «Արծվներ առանց թելերի, Ձիեր առանց ոտների» յիտի ընթերցանություններ կայացումը (Տե՛ս «Ազգ»-ի 1995 մայիսի 31 համարը): Հայկական կոստրածների մասին դասնող այս յիտերը, իր իսկ խոսքերով, հավանաբար Երվանդ Ղազանչյանի բեմադրությամբ յիտի ներկայացվել Հայաստանում, սակայն անցան արհմեր, եւ յիտերը բեմ չբարձրացավ: Պատճառը մնաց անհայտ համար: Նրա հետ հանդիման տղավորության տակ մեծ, որ երկկողմանի (հորական եւ մորական) խարբերող նախնիների զավակը չափազանց անմիջական եւ խորաթափանց անձնակրություն էր: Եռանդն ու կորովը նրանում անդակաս էին: Մանավանդ զգալի էին նրա գործելու վճռականությունն ու նդասակի հսակությունը: Ամբողջական անունն էր Բարբրա-Անահիտ Խանյան-Բեջոյան-Թոմաս:

Հուզախառն հիշողությունների այս կծիկը ֆանդկել Բոսնի «Սիրու-Սիտեթեթ» շաբաթաթերթում կարդալով, որ

նոյեմբերի 7-ին, ի հարգանս նրա տղանդի ու նվաճումների Արլինգտոնի «Հայ մշակույթի հիմնադրամ» կենտրոնում տեղի է ունեցել «Բարբրա-2» միջոցառումը, որի ընթացքում բեմական ընթերցանությամբ հանրությանն է ներկայացվել դրամասուրգի 2 լավագույն յիտերները՝ «Նախագավիթը» եւ «Պարիս, մայրիկ, դարիճը»:

Առաջինի գործողությունները կատարվում են Բեռլինում եւ Բոստոնում: Ենթավերնագիրն է՝ «Հնաճ յիտե՛ս՝ նորաճ ավարտով»: Շոքափուն է ընսանի-ընկերներ հարաբերությունները եւ Բեյթրոյի ու Ֆենուեյ զբոսայգու հանդեմ Բեջոյանի ունեցած նախասիրությունները: 2001-ին յիտերը առաջին մրցանակի է արժանացել «Սյուլվանի գրողների կոնֆերանսի» կողմից: Երկրորդը՝ Բոստոն համալսարանի «Rites and Reason» թատրոնի դասվերով գրվել եւ բեմականացվել է այդ թատրոնում 1984-ին, առաջին անգամ: Հետագայում «Ռոֆֆելդր հիմնադրամի» նյութական աջակցությամբ վերանաշակվել է եւ դարձյալ բեմադրվել 1989-ին: Բացահայտում է աներիկահայ ընսանիների հարուս անցյալը եւ բնութագրում հայ կանանց դերը նոր միջավայրի ֆաղաֆական, կրոնական եւ սոցիալական լարվածությունների մթնոլորտում:

Ութերթաունում 1955-ին ծնված Բեջոյանը ավագ դպրոցն ավարտելուց հետո Ռադիոֆիլի ֆոլեջուն մասնակցել է գրավոր խոսքի սեմինարներին եւ ադակավերագրական գրելաճի դասընթացների հետեւել BBC-ում (Լոնդոն): Ստեղծագործական գրելաճում մագիստրի

գիտական ասիճան է ստացել Բոստոն համալսարանից: Այնուհետեւ դասախոսել է այդ համալսարանում եւ համագործակցել տեղի «Rites and Reason» թատրոնի հետ: Դասավանդել է նաեւ Նյու Յորքի եւ Ռոդ Այլենդի համալսարաններում: Բարձր որակավորում ունեցող դասախարակ է եղել եւ կրթական մշակ: Արժանացել է բազմաթիվ մրցանակների:

Անգլիացի վիդագիր եւ գրաֆնադաս, «Գիտակցության հոսք եւ ներքին մեմախոսություն» գրական մեթոդը վարդեսորեն կերտողներից **Վիրջինիա Վուլֆի** (1882-1941) կյանքին նվիրված «Պիտե անձնական կյանքի մասին» ստեղծագործությունը համարվում է նրա կարիերայի նվաճումներից մեկը: Այն 1994-ին ներկայացվել է Էդինբուրգի փառասոնի օրերին եւ արժանացել «Գրաֆնադասների ընտրությունը» մրցանակին: Իր կարճատե կարիերայի ընթացքում Բեջոյանը գրել է մեկ տասնյակից ավելի յիտերներ, որոնք բեմականացվել են Բոստոնում, Ֆիլադելֆիայում, Պրովիդենսում, Նյու Յորքում եւ այլ ֆաղաֆներում:

Վերոնցյալ 2 յիտերների ընթերցումներ կայացումների որոյուներն է «Հարբորայի ֆիլմը» կինոընկերության նախագահ **Պոլ Պողոսյանը**, իսկ բեմադրող-նեթիտորը՝ Բոսոն համալսարանի MFA ծագրի ցրջանավարտ եւ «5-րդ դաս» թատերական ընկերության համահիմնադիր **Բլեթ Կարդենը**: Հովանավորներ են նաեւ հայ կանանց AIWA միջազգային ասոցիացիան եւ Հայկական Մշակութային ACF հիմնադրամը:

ՏԱՄԵ ԾՈՒԽԵՅԱՆ

ԱՐՏԱՇԵՍ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱԼ

բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ

Ուսումնական բառարանների կազմման ավանդույթը, թեկուզ եւ սակավ օրինակներով, մեզանում կիրառվել է առավելադեպ խորհրդային օրոգումով...

Ավագածի համատեղում հայ գիտական ու բուհական համայնքը վերջերս ստացավ մի արժեքավոր համալրում՝ բանասիրական գիտությունների դոկտոր, դոկտորատի և փոստ-դոկտորանտի ասպիրանտի Լալիկ Խաչատրյանի «Լեզվաբանական սերմինների ուսումնական բառարան» աշխատությունը...

«Լեզվաբանական սերմինների ուսումնական բառարանը» նախեստառաջ հասցեագրված է բուհերի հումանիտար ֆակուլտետների ուսանողներին եւ ոլորտի դասերի մասնագետներին: Հեղինակի առաջադիր նպատակն է միաժամանակ համակարգել արդի դասագրքային ու բուհական դասընթացներում գործառնող լեզվաբանական սերմինները, դրանց նկարագրություն եւ մեկնաբանություն...

Բովանդակային առումով հեղինակն ընտրել է նյութի մասնագետն ըստ ուսանելի սարքերակ. սերմինների մեկնաբանությունները սրվում են դաս-դասախոսության եղանակով՝ դրանով իսկ ավելի դյուրացնելով նյութի յուրացումը: Ի դեպ, ուսումնական բառարանագրության մեջ մեզանում սա նորույթ է: Բառարանում ընդգրկված են լեզվաբանական գիտության ստանդարտ առանցքը կազմող սերմինները, որոնք առնչվում են աշխարհի գրեթե բոլոր լեզուներին: Հեղինակը բառարանի ներածականում գիտականի բարեխղճությամբ մասնագետն է ընդհանուր լեզվաբանական սերմինների մեկնաբանման սարքեր ժամանակագրացնում առկա հայ եւ օտար հեղինակներին (Դավիթ, Մովսես Քերթոզ, Մխ. Սեբաստացի, Ա. Բագրատունի, Ա. Այսնյան, Կրթ. Չարլիայան, Մ. Չամչյան, Մ. Աբեղյան, Ս. Ղազարյան, Էդ. Աղայան, Յ. Պետրոսյան, Ֆ. Ֆորտունով, Վ. Տրեսյակով, Վ. Շչերբա, Ժ. Մարուզ, Օ. Ախմանովա եւ այլք), մասնագետն է բառարանագրական այն հսկա ժառանգությունը, որը նպաստել է սույն բառարանի կազմման գործին: Խնդիր է դրվել ուսանողներին մասնագետն ընդհանուր լեզվաբանության մի իմաստի ձեռնարկ, որ-

Նորույթ հայ բառարանագրության աստղագույն

եղ սերմինները մեկնաբանվեն՝ ըստ լեզվաբանության ուսումնասիրության բաժինների եւ ենթաբաժինների: Ի դեպ, թեև սերմինների մեկնաբանման մուլտիմեդիալ սրվում են սարքեր լեզուներով, այնուամենայնիվ նախադասությունը սրվում է հայերենին: Տերմիններն ընտրված են՝ ըստ լեզվի կառուցվածքային մակարդակների եւ իրենց սերմինային բնույթի: Ընդ որում, մեկնաբանվում են նաեւ յուրաքանչյուր մակարդակից սրոված միկրոհամակարգերին առնչվող սերմինները՝ ամբողջացնելով սկյալ լեզվական մակարդակի սերմինահամակարգը:

Ուսուցողական սեսակետից ուսումնական բառարանագրության ավանդույթում ուժագրավ նորամուծություն կարելի է համարել բառահոդվածների թեմատիկ-իմաստային կամ փնջային սկզբունքով ներկայացնելը՝ հրաժարվելով սերմինների մասնագետն ավանդական այբբենական կարգից: Արդյունքում բառահոդվածները ներկայացվում են հասկացական կարգերով՝ դասարանավորված բառախմբերի իմաստային ընդհանրության եւ մեծավորության գործնականով: Ըստ այդմ, օրինակ, Լեզու բաժնում նախ մեկնաբանվում են այն սերմինները, որոնք վերաբերում են լեզվի էության, ծագման եւ բազմազանության սեսություններին (դիցարանական եւ ասվածածանջան, բանահյուսական, աշխատանքային ճիշտի եւն), լեզվի եւ մասնագրության հարաբերությանը, լեզվի գործառնությունն ու սարքերակներին, նրա ոճերին, մեկնաբանվում են լեզվին առնչակից այնպիսի սերմիններ, ինչպիսիք են լեզվամասնագրությունը, աշխարհի լեզվական ֆարսերը, լեզվի փոխառությունները եւ այլն: Այնուհետեւ սրվում են լեզվի սարքերակները նշանակող սերմինները (բարբառ, խոսվածք, ժարգոն, արգո, սլենգ եւն), ինչպես նաեւ լեզվի սիմբոլն ըստ գործածության (կենդանի եւ մեռած լեզուներ, ծիսական լեզուներ, արժուներ լեզու եւն):

Տերմինների հասկացական նշանակությունները բացահայտելու նպատակով հեղինակը առաջնահերթ է համարել դրանք մեկնաբանել առանձին-առանձին՝ գերազանցադեպ կիրառելով նրանց բացատրության իմաստաբանական կամ նկարագրական սահմանումը, եղանակ՝ որը երեսն է բերում սերմինային հասկացության բովանդակությունն ու ծավալը՝ միաժամանակ սեսանելի դարձնելով սերմինի եւ լեզվական հասկացության կադրը:

Պրոֆ. Լ. Խաչատրյանը բառարանի սերմիններն ամփոփել է, իր խոսքով, սարք դասարանական բաժիններում՝ 1. Լեզու (լեզվական ձառակ, լեզվագործածություն, լեզվախառնություն, լեզվական իրադրություն, լեզվավիճակ եւն), 2. Հնչյունական համակարգ (հնչյուն եւ հնչյույթ, հնչյունական օրենք, հնչյունի դիրք, հնչյունափոխություն եւն), 3. Բառագիտություն (բառ, բառիմաստ, իմաստափոխություն, բառակազմություն, դարձվածներ եւն), 4. Բառարանագրություն (հանրագիտական, լեզվաբանական, բարբառային, սուղաբանական, համեմատական-զուգահրական եւն), 5. Լեզվի ֆերական կառուցվածք (բառաձեւ, հարադրույթ, նյութական եւ սղասարկու խոսքի մասեր, բառակադրակցություն, նախադասություն եւն), 6. Քերականական իմաստ եւ ֆերականական կարգ (ֆերականական իմաստ եւ ձեւ, ներքին թեքում, սարահիմնություն, արադասություն եւն), 7. Լեզվաբանություն (լեզվաաշխարհագրություն, հոգելեզվա-

բանություն, լեզվամշակութաբանություն, կիրառական լեզվաբանություն, սեֆսի լեզվաբանություն եւն), 8. Լեզվաբանական մեթոդներ (դասնահամեմատական, համեմատական-զուգահրական, նկարագրական, համեմատական-դասնական եւն), 9. Լեզվաբանական սիմբոլություն (լեզուների ձեւաբանական սիմբոլ, արադասական սիմբոլություն, էրգաֆիլ եւ անվանական կառուցվածքի նախադասություններ եւն), 10. Լեզուների ցեղակցություն եւ ծագումնաբանական դասակարգում (լեզվաընթացներ, լեզվախումբ, լեզվաճյուղ, դուստր լեզուներ եւն):

Բաժինների ման ընդգրկումը հեղինակը դասարանական է համարում, որովհետեւ այս հարցում լեզվաբանական հանրությունը առկա են որոշակի սարակարծություններ: Այնուամենայնիվ, հեղինակն առաջնորդվել է բուհական

ծրագրերով նախատեսված լեզվաբանության այն բաժիններով, որոնք նպաստելու են լեզվաբանական գիտությանը վերաբերող համակողմանի գիտելիքներ ձեռք բերելուն եւ հայագիտական առարկաները յուրացնելուն: Բառարանի ներածականում հեղինակն իրավացիորեն փաստում է, որ որոշ բաժիններ (որաբանություն, ուղղագրություն, ուղղախոսություն, կենսագրություն եւն) միտումնավոր չեն ներկայացվել՝ դասարանավորված նախորդ սարք լույս տեսած «Հայերենագիտական սերմինների ուսումնական բառարանի» առկայության փաստով, որտեղ նշված բաժինները լիարժեք կերպով ներկայացված են: Հավելելով, որ ուսումնական բառարանի ձեւաչափն արդարացնում է նման միտումը. խոսափել անհարկի կրկնումից:

Սույն ուսումնական բառարանի արժեքավոր կողմերից հարկ է նշել բառահոդվածների մասշտիպ եւ համառոտ արադրանքը, նրանց հագեցվածությունը հարուստ մուլտիմեդիալությամբ, հաճախ՝ նաեւ օտարալեզու, որոշ գլխաբառ-սերմինների՝ լեզվաբանական գրականության մեջ լայն տարածում գտած օտար համարժեքների առկայությունը (հարդրակցական-կոնունիկաֆիլ, արադասչափական-էֆորտիվ, ճանաչողական-կոգնիտիվ, հնչյունի երանգ-սեմբ, առնամանություն-ասիմիլյացիա եւն): Հուրաքանչյուր բաժնից հետո հեղինակը ներկայացնում է բաժնին առնչվող մասնագիտական գրականության ցանկ, իսկ բառարանի վերջում՝ բաժինների սերմինացանկ՝ համադասասխան էջանշանով, որը դյուրացնում է որեւէ սերմին որոնել-գտնելու եղանակը:

Որդես ամփոփում՝ վերսին փաստենք, որ դրոֆ. Լ.Խաչատրյանն ստեղծել է ուժագրավ բանասիրական աշխատություն, որը մեծադեպ նպաստելու է լեզվաբանական գիտության զարգացմանն ու այդ գիտակարգի սերմինների ուսուցմանը՝ ի նպաստ հումանիտար ոլորտի ուսանողների:

Մոնոպերա հայուհու մասին

Նոյեմբերի 6-ին եւ 7-ին Մոնոպերա Բեթանիա եկեղեցում եւ Միդլբերի Թատր Յոլ թատրոնում (Վերմոնթ, ԱՄՆ) ներկայացվել է ամերիկացի երգահան Էրիկ Նիլսենի «Ալիս-հայմեր» նոր կամերային մոնոպերան՝ ըստ ամերիկոսի գրող Դանա Ուոլրաթի համարված 2016 թվականին: Վեպի հերոսուհին հեղինակի մայրն է՝ Ալիսայմերից մահացած հայուհի Ալիսը. այդպիսով, Ուոլրաթը վերնագրում խաղարկել է մոր եւ հիվանդության անունները: Ըստ նրա՝ «Ալիսը միշտ գեղեցիկ էր. հայ գաղթականուհի՝ գեղեցիկ, խիստ, սեւ, գանգուր մազերով, ձիթադեղի գույն մաշկով եւ մուգ խոտր աչքերով»: Նրա դերում հանդես է եկել սոդրանո Մերի Բոնիտեզ, նվագակցել է դասնակահարուհի Էլիսն Բրյուս Չերուսին:

Ամերիկացի հոր եւ հայ մոր զավակ Դանա Ուոլրաթը գրող, նկարիչ եւ մարդաբան է: Ծնվել է Հյուսիսային Զարոյիմայում, ուսանել Զոլուսթիա համալսարանի Բարնարդ ֆոլեթում: Որոշ ժամանակ բնակվել է Եմենում, որտեղ դասավանդել է դրոցում: Փենսիլվանիայի համալսարանում թեգ է դաստանել մարդաբանությունից: 2000-ականներին սեղափոխվել է Վերմոնթ, դասավանդել համալսարանի բժշկական ֆոլեթում: Ժամանակ առ ժամանակ մի ֆանի ամիս բնակվել է աշխարհի սարքեր երկրներում, նաեւ Հայաստանում: Բացի վերոնշյալ գծավեպից՝ Ուոլրաթը գրել է «Ես թռչում եմ» մանկական գիրք եւ Հայոց ցեղասպանության մասին դասնող «Ինչպես ջուրը ֆարի վրա» վեպը, նաեւ համահեղինակությամբ՝ «Մարդաբանության սկզբունքները» աշխատությունը, որը թարգմանաբար լույս է տեսել դորսուգալերեն:

Դանա Ուոլրաթը սերտրեն համագործակցել է երգահան Էրիկ Նիլսենի հետ «Ալիս-հայմեր» մոնոպերայի ստեղծման գործում՝ վերջինիս համանելով մոր երաժշտական հավաքածուն, ներառյալ մանկության սարինների հայկական երաժշտությունը:

«Ադրբեջանն ու Թուրքիան ռուս գինվորականներին սադրելու գործողություններ են ձեռնարկում».

ՂԱՎԻԹ ԲԱԲԱՅԱՆ

Զրնթացում արվող ներդրումները: «Ադրբեջանցիները հասկանում են, որ քանի որ դեռ այստեղ է գտնվում ռուսական խաղաղապահ զորախումբը, լայնամասշտաբ դաշտերում չի լինի, քանի որ հարձակումը Արցախի վրա կնշանակի հարձակում ռուսական զորակազմի, Ռուսաստանի վրա: Նրանք հասկանում են, որ քանի որ դեռ կա Արցախը, կլինի նաև կառուցվող Կոմիտասը, ինչպես նաև Կենտրոնական Ասիայում եւ այլ սարածաօդանավներում: Նրանք ուզում են, որ

չլինի հայկական Արցախ, որ Ռուսաստանը հեռանա այստեղից: Ինչպես դա անել, եթե ոչ նման գործողություններով», - հավելել է Բաբայանը:

Շուրջի ահաբեկչությունը, ԱԳ նախարարի կարծիքով, նաև հայ-ռուսական հարաբերությունների վասթարացման նշանակ է հետադարձում: Յուրաքանչյուր նման դեպքից հետո Հայաստանում որոշ խմբեր դա օգտագործում են որպես հակառուսական ֆարգայության առիթ՝ ՌԴ-ի նկատմամբ հայ հասարակության վերաբերմունքը փոխելու համար: Ընդգծում է՝ անհասկանալի է, թե ինչու են այդ նույն ուժերն ու կառույցները Հայաստանում լռում, երբ Բաբայան որոշ երկրների դեստաններ այցելում են Ադրբեջանական զորքերի կողմից գրավված Արցախի սարածօրեր: Բաբայանը նման դիրքորոշումը բացատրում է նրանով, որ իրենք նման «դաշտեր» չեն ստանում:

Անդրադարձնալով խաղաղապահ առաքելության դերին ու գործառնություններին՝ նախարարը նշել է, որ ի սկզբանե զորակազմը սեղակայելիս հիմնական խնդիրը

եղել է հարցի խաղաղ կարգավորումը, այլ ոչ թե ռազմական գործողություններին, փոխհրաձգություններին ներգրավումը: Վստահեցնում է՝ Ադրբեջանն ու Թուրքիան ռուս լավ հասկանում են դա և ռուս գինվորականներին սադրելու գործողություններ են ձեռնարկում: Եթե խաղաղապահները կրակ բացեն, ապա դա փաստացի հակամարտության սկիզբ կլինի:

Այնուամենայնիվ, Բաբայանը ենթադրում է, որ նման մեխանիզմը վաղ թե ուշ վերանայվելու է: Նախարարը չի բացառում աղաղակալից ադրբեջանական գինվորի կողմից բացահայտ հարձակումը: Այժմ ռուս գինվորականների ներկայությունը սթափեցնող ազդեցություն է թողնում, բայց խաղաղապահների ներկայիս 5-ամյա ժամկետի վերջում ադրբեջանական կողմը կարող է սկսել իրեն ավելի ազդեցիկ դրսևել: Նման դրսևումներում ռուս գինվորականները հաստատված է համարվում գործողությունների դիմեն:

Գ. ԳՅՈՒՆՈՒՄՅԱՆ

Ազգային ժողովի ղեկավարական հարցերի մասնական հանձնաժողովը դրական եզրակացություն է ցուցաբերում «Տոների եւ հիշատակի օրերի մասին» օրենքում փոփոխություններ կատարելու կառավարության առաջարկին:

Գործադիրն առաջարկում է հունվարի 2-ը, 3, 4, 5, 7-ը դարձնել աշխատանքային: Ըստ էկոնոմիկայի նախարարության՝ ոչ աշխատանքային օրերի թիվը գերազանցում է զարգացած եւ աշխարհի եւս զարգացող երկրներում ընդունված ոչ աշխատանքային օրերի թիվը:

Նախարարության գնահատմամբ՝ ոչ աշխատանքային օրերի կրճատման արդյունքում համախառն ներքին արդյունքը կավելանա 123 մլրդ դրամով, որից առեւտրի մասը կավելանա 47.5 մլրդ դրամով, արդյունաբերությանը՝ 35.4 մլրդ դրամով, ծառայություններինը՝ 33.9 մլրդ դրամով: Գյուղատնտեսության եւ շինարարության ծավալները կավելանան համադասարանաբար 3.5 եւ 2.9 մլրդ դրամով:

Փորձագետ, սննդագետ **Հրանտ Սիֆայեյանի** դիտարկմամբ, մարդու հանգստի որակից է կախված նրա աշխատանքի արդյունավետությունը. վաս հանգստացավ՝ վաս էլ կաշխատի: Վերջին

Տնտեսական օգուսներ, թե՞ դաշտաւ վերաբերմունք եկեղեցական տոների հանդեմ

սարիներին, ըստ Սիֆայեյանի, Հայաստանում ձեռնարկ են մտնում դեկտեմբերյան անսահման առեւտրից: Նա ուսումնասիրել է վերջին տարիների նոյեմբերից-հունվար ամիսների ստատիստիկական ծավալները եւ ասում է՝ մարդիկ ավելի չափավոր են դարձել մթերքների դիտարկման հարցում, գերադասում են հանգստի օրերը ծախսել հանգստի վրա:

Քաղաքացիների մեծ մասը որոշումները դեռ չէ, երկարատեւ Ամանորի սիւրս այս տարի չունեն մի կողմից համավարակր չի վերջանում, մյուս կողմից՝ խնդիրներն են ծանրանում:

«Ըստ ձեզ այս օրենքն ընդունողները հունվարի 2-ին գործի են գնալու, իհարկէ՞ ոչ: Ելի հասարակ մարդկանց վրա է գործելու ընդունված օրենքը, իսկ իրենք կան արտասահմանում, կան էլ իրենց տներում Ամանոր են նշելու: Սիայն մենք ենք գրկվելու հանգստի հնարավորությունից», - մեզ հեզ գրույցում նշում է ֆաղափազ **Գոհար Սանուկյանը**:

Սուրենը հաշտարյանը այն ֆաղափազների շարքում է, որ տոներ

ի կրճատմանը դեռ է, չի դաշտաւ արցնում, թե ինչպես դաշտ է ամեն ինչ հասցնի 31-ին ու 1-ին. «31-ին հազիվ ամբողջ օրը կանայք լարված մտածում են՝ ինչ դաշտաւ ասեն, տղան հասցնեն, բլինչիկը հասցնեն, ի՞նչ հանգստանալ 31-ից: Տղամարդիկ վազվզում են, տեսնեն խանութից ինչ է դաշտաւ մնացել, որ հասցնեն գոն մի բան առնել: Հոգնած գալիս են, ժամը 11-ին հասցնում են լողանալ կամ չլողանալ, որ նստեն սեղանի շուրջ, են էլ ունենում են: Գոնե 3 օր դաշտ էլ մնալ, որ ոչ թե հանգստանան, այլ գնեն, դաշտաւ են, ուսեն, միմյանց տուն այցելեն»:

«Շատ ճիշտ որոշում է. միգուցե կաթափվեն մարդիկ մինչեւ հունվարի 13-ը իրար տուն գնալ-գալուց, նույն շուրջաշուրջ իրար տուն տեսնելուց: Այն մարդիկ են ուզում մի օր ավել տանք մնալ, որոնք աշխատելու ցանկություն չունեն», - ասում է ֆաղափազ **Անահիտ Մարկոսյանը**:

Չքոսաշուրջային կոմիտեի նախկին նախագահ **Սուսաննա Սաֆարյանի** կարծիքով՝ ամա-

նորյա ոչ աշխատանքային օրերի կրճատման որոշումն ունի ինչպե՞ս դրական, այնպես էլ բացասական կողմեր, բայց եւ այնպես կարելի էր եւս մեկ տարով հետաձգել որոշումը, քանի որ համավարակի դաշտաւ ունենք զքոսաշուրջային տուժած ոլորտ:

Սաֆարյանը վստահ է՝ ամաճորյա օրերի կրճատման որոշումն ազդելու է յուրաքանչյուր ֆաղափազու կյանքի որակի վրա: Մարդկանց այդ օրերին հանգստի իրավունքից զրկելը, նրա խոսքով, իրավաչափ չէ եւ չի համարվում զարգացած երկրների ֆաղափազանության հետ:

Ըստ **Տեր Եսայի** ֆաղափազի, Ամանորի ընթացքում եկեղեցական տոները ոչ մի կերպ չեն խանգարի տնտեսությանը, նրա խոսքով՝ վերոհիշյալ տոների խորհրդի մեջ արտացոլված է մեր ազգային մշակույթը, մեր հոգեւոր զգացումներն ու արդարանքները:

«Տնտեսագետները գուցե հաշտեն, թե Մեռելոցի կամ Երազարյացի տոները ոչ աշխատանքային հայտարարելով՝ որքան ֆինանսական կորուստներ կլինեն

ՆԱՍՏԻԿ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ

Պարենային մթերքի տուկայում գները Եարունակաբար աճում են

Հայաստանի Հանրապետության ստատիստիկական տուկայում 12-ամսյա (2021թ. հոկտեմբերը 2020թ. հոկտեմբերի նկատմամբ) գնաճը կազմել է 9,1%, իսկ նախորդ ամսվա համեմատ՝ 0,7%:

Ենթադրելիությունների փոփոխությունների ազդեցությունը ստատիստիկական գների ինդեքսի ցուցանիշի վրա 2021թ հոկտեմբերին նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ հետեւյալն է. սննդամթերքի եւ ոչ ալկոհոլային խմիչքի տուկայում գրանցվել է 5,9%, իսկ ալկոհոլային խմիչքի, ծխախոտային արտադրատեսակների տուկայում 0,45% գնաճ է արձանագրվել:

Հանրապետության դիտարկվող բոլոր ֆաղափազներում 2021թ. հոկտեմբերին սեղանների համեմատ ստատիստիկական գներն աճել են 0.5-0.8%-ով, այդ թվում գնաճի աճեմաբարձր ցուցանիշն արձանագրվել է Վանաձորում: Մայրաքաղաքում ստատիստիկական գների մակարդակն աճել է 0.7%-ով:

2021թ. հոկտեմբերին 2020թ. հոկտեմբերի համեմատ հանրապետությունում ար-

ձանագրվել է սննդամթերքի եւ ոչ ալկոհոլային խմիչքի 16.0%, իսկ 2021թ. սեղանների համեմատ՝ 1.4% գնաճ: Վերջինիս մեծադեպ նշանակություն ունի, թեյի, կակաոյի, մրգի, կաթնամթերքի, դաշտի, ձվի, ձկանի եւ ծովամթերքի, բանջարեղենի՝ 1.5-5.2% գնաճեր:

Բանջարեղենի արդարանքային 2021թ. հոկտեմբերին 2020թ. հոկտեմբերի համեմատ արձանագրվել է 69.3%, իսկ 2021թ. սեղանների համեմատ՝ 5.2% գնաճ:

Մրգի արդարանքային 2021թ. հոկտեմբերին 2020թ. հոկտեմբերի համեմատ արձանագրվել է 0.4%, իսկ 2021թ. սեղանների համեմատ՝ 2.4% գնաճ:

2021թ. հոկտեմբերին սեղանների համեմատ մրգի եւ բանջարեղենի արդարանքային ընդհանուր գնաճը կազմել է 4.0%:

Չկան եւ ծովամթերքի արդարանքային 2021թ. հոկտեմբերին 2020թ. հոկտեմբերի համեմատ արձանագրվել է 31.9%, իսկ 2021թ. սեղանների համեմատ՝ 3.3% գնաճ:

Կաթնամթերք, դաշտի եւ ձու արդարանքային 2021թ. հոկտեմբերին 2020թ. հոկտեմբերի համեմատ գրանցվել է 11.7%, իսկ 2021թ. սեղանների համեմատ՝ 2.6% գնաճ: Չվի գինը 2021թ. հոկտեմբերին 2020թ. հոկտեմբերի համեմատ աճել է 28.2%-ով, իսկ 2021թ. սեղանների համեմատ՝ 4.8%-ով:

Հացաբուլկեղենի եւ ձավարեղենի արդարանքային 2021թ. հոկտեմբերին 2020թ. հոկտեմբերի համեմատ գրանցվել է 10.4%, իսկ 2021թ. սեղանների համեմատ՝ 1.0% գնաճ:

Շաբարի եւ շաբարավազի արդարանքային 2021թ. հոկտեմբերին 2020թ. հոկտեմբերի համեմատ գրանցվել է 20.3%, իսկ 2021թ. սեղանների համեմատ՝ 0.8% գնաճ:

2021թ. հոկտեմբերին սեղանների համեմատ հանրապետությունում արձանագրվել է ալկոհոլային խմիչքի եւ ծխախոտային արտադրատեսակների՝ 0.5%, ոչ ալկոհոլային խմիչքի՝ 1.1%, սուրճի, թեյի, կակաոյի 1.5% գնաճ

2021թ. հոկտեմբերին 2020թ. հոկտեմբերի համեմատ մսամթերքի արդարանքային 2021թ. հոկտեմբերի համեմատ գրանցվել է 7.6% գնաճ, իսկ 2021թ. սեղանների համեմատ՝ 0.3% գնաճով ընդ որում, խոզի մսի գինը 2021թ. սեղանների համեմատ նվազելով 2.5%-ով, դաշտաւ 2020թ. հոկտեմբերի համեմատ գնաճի համեմատաբար բարձր տեմպը՝ կազմելով 34.3%:

Յուրդերի եւ ճարդերի արդարանքային 2021թ. հոկտեմբերին 2020թ. հոկտեմբերի համեմատ արձանագրվել է 23.6% գնաճ, իսկ 2021թ. սեղանների համեմատ 0.2% գնաճով: Արդարանքային ընդհանուր արտադրական բուսական յուղի գնաճը 2021թ. հոկտեմբերին 2020թ. հոկտեմբերի համեմատ կազմել է 42.4%, իսկ 2021թ. սեղանների համեմատ արձանագրվել է 1.3% գնաճով:

Պարենային մթերքի տուկայում գները Եարունակաբար աճում են, իսկ դրամադանակի գումարը Եարունակաբար նվազում է: **Պարենային մթերքի տուկայում**

ՎԱՍԿԻՍԻՐ ԴԱՐԲԻՆՅԱՆ

Ամբաստանության հարցերով փորձագետ

Թուրքիայի նախագահի այցերը Ադրբեջան եւ Արցախ

ընդունեց այդ խորհրդանիշը եւ ընդունեց այն որդեկան սարածախն որպես իրանի նկատմամբ: Ինչպես, հասունանում էր դիվանագիտական սկանդալը երկու դեպքերում միջուկ, բայց հաջողվեց խուսափել դրանից:

Երդողանի երկրորդ այցը Ադրբեջան կայացել է 2021թ. հունիսի 15-ին, երբ Ալիեւի հետ նրանք այցելեցին Շուշի:

Այդ այցի ընթացքում երկու նախագահները ստորագրեցին Շուշիի հայտարարագիրը: Հայտարարագրում շեշտվում են ռազմական հարցեր՝ դաշտային սեփանդության, էներգետիկայի, էկոնոմիկայի, հումանիտար կապերի վերաբերյալ: Առանձին կանոնակարգով նշվել է նաև Չանգեզուրի միջանցքի բացման մասին, որը կկառուցվի Թուրքիան եւ Ադրբեջանը, եւ Նախիջևան-Կարս երկաթուղին, որով «կնպաստեն հարաբերությունների բազմակողմանի զարգացմանը»:

Երդողանի երրորդ աշխատանքային այցը 2021թ. հոկտեմբերի 26-ին կազմակերպվել է վերը նշված օդանավակայանի բացման, Չանգեզուրի «Խելացի ագրոպարկ»-ի («Умный агропарк») հիմնադրումը նպատակով, որը կկառուցվի Թուրքիայի օգնությամբ եւ սկիզբ կդրվի Ահմեդբեյլի-Հորադիզ-Սինջիվան-Ադրբեյլի եւ Ահմեդբեյլի-Ֆիզուլի-Շուշի ճանապարհների կառուցմանը:

Ադրբեջանի եւ Թուրքիայի փորձագետներն ու վերլուծաբանները գտնում են, որ օդանավակայանները Ղարաբաղում հնարավորություն կստան ավելացնելու ադրբեջանական բնակչության թվաքանակը սարածախնում:

Սա՝ ընդամենը այցելությունների մասին, իսկ հիմա մի փոքր այլ ժամանակակիցություն:

2021թ. փետրվարի 1-ից 12-ը Կարսում տեղի ունեցան «Ձմեռ-2021» ամվանումը կրող թուրք-ադրբեջանական համատեղ զորավարժանքները, որոնք հարձակողական բնույթի էին:

2021թ. մայիսի 16-ից 20-ը ադրբեջանական զինված ուժերը անցկացրին ռազմավարժանքներ, որոնցում ընդգրկված էին 15000 զինծառայողներ, 300-ից ավել հրասայլեր (սանկեր) եւ հրթիռահրետանային սարքեր:

2021թ. հոկտեմբերի 21-ից 23-ը Ադրբեջանի եւ Թուրքիայի ՉՈՒ համատեղ զորավարժանքներ անցկացվեցին Նախիջևանում:

Չորավարժանքներն անցկացվեցին Շուշիում Ալիեւի եւ Երդողանի կողմից ստորագրված հայտարարագրի համաձայն եւ կրում էին հասույ մարտավարական բնույթ: Վարժանքներին մասնակցում էին Նախիջևանի կայազորը

եւ Թուրքիայի ՉՈՒ կառավարման կենտրոնը: Ներկա էին Նախիջևանի Մեջլիսի նախագահ **Վասիֆ Թալիբովը** եւ առանձին համագործակցության բանակի հրամանատար գեներալ-գնդապետ **Էտեմ Մուսաֆաթը**:

2021թ. հունվարի 28-ից 30-ը Թուրքիայի եւ Ադրբեջանի ՉՈՒ-երը «Մուսաֆաթ Զեմալ Աթաթուրք - 2021» ամվանումը կրող համատեղ զորավարժանքները անցկացրին: Վերջին 3 տարում սա թվով 22-րդ համատեղ զորավարժանքն էր: Նախագահ Ալիեւը իրականացնում էր իր երազանքը ստեղծել թուրքական բանակի փոքր մասնորինակը:

2021թ. հուլիսին տեղի ունեցան Վրաստան-Ադրբեջան-Թուրքիա «Հավերժություն - 21» (Eternity-21) ամվանումը կրող զորավարժանքները:

2021թ. հուլիսի վերջին Թուրքիայի խորհրդարանի խոսնակ Մուսթաֆա Շենսոփը Գյանջայում ելույթի ժամանակ հայտարարեց միասնական թուրք-ադրբեջանական բանակ ստեղծելու գաղափարի մասին:

2021թ. սեպտեմբերի 6-ին սկսվեցին թուրք-ադրբեջանական համատեղ զորավարժանքները Լաչինում:

Չորավարժանքների նպատակը՝ մարտական գործողություններ անցկացնելիս զորքերի համատեղ կառավարման ունակությունների ձեռք բերում: Ուժադրության կենտրոնում էր նաև բարդ մակերևույթի (ռելիեֆ) ունեցող տեղայնում մարտական գործողություններ վա-

րելը:

2021թ. սեպտեմբերի 3-ից 12-ը տեղի ունեցան թուրք-ադրբեջանական համատեղ զորավարժանքներ, որի նպատակն էր ստորջրյա դաշտային զորավարժանքները եւ ծովային թիրախների վրա իրականացնելը:

2021թ. սեպտեմբերի 12-ից 20-ը Բաֆլում տեղի ունեցան Թուրքիա-Պակիստան-Ադրբեջան «Երեք եղբայր - 2021» ամվանումը կրող համատեղ զորավարժանքները, որոնց մասնակցում էին 3 դաշտային զորավարժանքային ստորաբաժանումները:

2021թ. սեպտեմբերի 20-ից հոկտեմբերի 8-ը տեղի ունեցան թուրք-ադրբեջանական «Անխախտ եղբայրություն - 2021» ամվանումը կրող համատեղ զորավարժանքները, որոնց մասնակցում էին ռազմական ինֆրաստրուկտուրայի հարավային ուղղաթիռները:

Ահա համատեղ զորավարժանքների ոչ լրիվ ցուցակը, էլ չխոսենք Իսրայելի, իսկ շուտով նաև Աֆղանստանի դաշտային զորավարժանքների մասին՝ աջակցելու Ադրբեջանին ռազմական գործողությունների վերականգնման դեպքում:

Իհարկե լավ կարելու է նաև «հետախուզական մթերքի» մասակարարումը, որը Ադրբեջանին տրամադրում են Թուրքիան, Իսրայելը, ըստ երևույթի նաև որոշ արևմտյան երկրներ:

Համատեղ զորավարժանքներ, միասնական թուրքական բանակ, հետախուզական կենտրոններ, էլեկտրոնային եւ օդային հետախուզություն, «Մեծ Թուրանի» ռազմերթ, սարածախնի որոշ դաշտային զորավարժանքները, որոնց դիմաց, միևնույն ժամանակ, մեր հասարակության օտարումը, անհարգությունը, արժեքային հեռանկարների կորուստը:

Որ եմ գնում, դեռի սարսափելի ավարտ, թե՛ անվերջ սարսափ:

Վերջում ուզում եմ հիշեցնել, որ մեր բարեկամ երկրները սարածախնում, իսկ մեմ՝ հասկալի, կարիք ունենալ հետախուզական տեղեկատվության, կանխարգելող տեղեկատվության, որն իր բովանդակությամբ սկզբունքային մոր մեկնաբանություններ կրելի՝ որոշումներ կայացնելու գործում: Ինչպե՞ս են բարեկամներին հիշեցնում, որովհետեւ թեմաները արդեն վաղուց ունեն այդ «մթերքը»:

Լույս է տեսել

Թեմայան մշակութային միության մասնաճյուղով լույս է տեսել բանասեր եւ գրականագետ **Հենրիկ Բախչինյանի «Ֆրիկի բանաստեղծական ժանրագրությունը»** հասորը, որն ընդգրկում է 13-րդ դարի մեծ բանաստեղծ Ֆրիկի ժանրագրությունը՝ բանասիրական-գրականագիտական ֆունկցիայով: 443 էջ կազմող նորընծա գրքում ներկայացված են նաև մարտիկական բանաստեղծի հեղինակած բոլոր բանքերի եւ հայրենիների ճգնաժամ բնագրերը՝ դրանց արձակ աշխարհաբար վերածումներով հանդերձ, ինչպես նաև ծանոթագրություններն ու մեկնաբանությունները: Ներկայացված են նաև Ֆրիկի կենսագրությունը, նրա ստեղծագործությունների գաղափարական բովանդակությունը, գեղարվեստական արժանիքները:

Ամվարան կարելի է ասել, որ երկար սրբաբան այս հասորը գերազանցում է Ֆրիկին նվիրված նախկին բոլոր ժողովածուները՝ ստեղծագործությունների ամենալայն ընդգրկումով, դրանց գիտական-հետազոտական մասնագրությունով:

ՀԱԿՈՐ ՉԱԲՐՅԱԼ

Թուրքագետ

Մինչ Ռուսաստանը նոյեմբերի 9-ին ղախաբասում էր Աստիանակերտի մոտակայքում հանդիսավոր միջոցառում անցկացնել Արցախում ռուսական զորքերի սեղակայման արելիցի կառավարությանը եւ խաղաղադաշինքին մեղադրելի էին հանձնում, իսկ թուրք-արքեպիսկոպոսական հրոսակը «սոնկալարություններ» կազմակերպում, արքեպիսկոպոսական հրոսակը ռուս խաղաղադաշինքին աջակցելու աստիանակերտ կրակում են հայերի վրա: Ըստ երեւոյթին, նաեւ վերջիններիս թողնելով, որովհետեւ կրակոցների թիրախ դարձած հայերը ջրասար խողովակներն են նորոգել, որոնցից մեկը մահացել է, 3-ը վիրավորվել:

Ենթադրելի է, որ սղանությունը սեղի է ունեցել անմիջականորեն ռուս զինվորների վերահսկողության սակ գնվող օբյեկտում, եթե այդպես է, ապա մարդասպանությունը ինչպե՞ս են մոտիվացրել այն: Ենթադրելի է, որ սղանությունը կանխեն: Առհասարակ չեն միջամտում, երբ ստանում են համադասարան հրաման: Մոսկվան չդասարանեց սղանությունը, փոխարենը ՀԱՊԿ-ի անդամ Բելոռուսն ու Ղազախստանը նոյեմբերի 9-ի արելիցի առթիվ ղառոնադաշինքը շարունակում են Արքեպիսկոպոսական հրոսակներին, որը համառոտ են մեծում է այդ կազմակերպությանն ադամակցելու Մոսկվայի խնդրանքը:

Թուրքական թերթերը միջադեպի առթիվ մեղադրեցին հայկական կողմին,

Չարաբասիկ զինադադարի արելիցի հաղորդագրությանը հանդես են եկել ՌԳ եւ ԱՄՆ արտաքին գերատեսչությունները

Պայմանավորելով հայ ֆաղաբացու սղանությունը «հայերի սղանումով»: Գալով նոյեմբերի 9-ին, ապա նրանք այդ օրը համարեցին հաղթանակի օր, ընդգծելով, որ շարունակելով հայկական օկուպացիայից: Նրանք ազատագրման գործում առանձնակի նշանակություն կարեւորեցին Թուրքիայի եւ նախագահ Էրդողանի առանցքային դերը: Մինչդեռ Վլադիմիր Պուտինի խորհրդական Ալեքսանդր Դուգինը հոկտեմբերի 3-ին բառացի հայտարարել էր. «Ոչ Արքեպիսկոպոսական, առանց Ռուսաստանի աջակցության չէին կարող գրավել Արցախը»:

Չարաբասիկ եռակողմ հայտարարության ստորագրման արելիցի, ինչպես նույնների 9-ին մեկ է «Time Turk»-ը, հաղորդագրություն են տարածել ՌԳ արտաքին գերատեսչությունում ու ԱՄՆ ղեկավարությունում: Ահա թե դրա առնչությամբ ինչ է գրել «Time Turk»-ը, որ ստորագրման օր է համարում ոչ թե նոյեմբերի 9-ը, ինչպես Մոսկվան, այլ 10-ը, նկատի առնելով այն, որ ՀՀ վարչապետը, ի հեռուկա Պուտինի հետ 10-ին էր ստորագրել հայտարարությունը, ինչի համար ռուսական լրատվամիջոցները նրան դարձրել էին լիկա հարձակումների թիրախ:

«Հայաստանի եւ Արքեպիսկոպոսական կողմից»:

2020 թ. սեպտեմբերին սկզբնավորված դարաբասիկ երկրորդ ղառաբասում ավարտվեց նոյեմբերի 10-ին, Ռուսաստանի միջնորդությամբ ստորագրված զինադադարով: Չինադադարի արելիցի Ռուսաստանի եւ ԱՄՆ-ի արտաքին գերատեսչությունները հանդես եկան հայտարարություններով: ՌԳ արտաքին գերատեսչությունը ընդգծեց, որ իրենք կողմ են հարավկովկասյան երկրների ու նրանց հարեւանների միջոց բարիդրացիական հարաբերությունների հաստատման ու սարձաբառային համագործակցության զարգացմանը:

Հայտարարության մեջ նշվելով հանդերձ, որ կողմերն ընդհանուր առմամբ հետեւում են հարադադարի պայմաններին, այնուամենայնիվ այնտեղ կարելի է բաժնի եւ Երեւանի վճռակառնությունը հրադադարի ռեժիմը ղառադադարի հարցում:

Ընդգծել է նաեւ սարձաբառային սնտեսական եւ հաղորդակցության ուղիների բացման կարեւորությունը, մասնագցելով. «Հարավային Կովկասում մեր գործընկերների հետ նպատակադրվել ենք իրականացնել սնտեսական եւ հաղորդակցության բոլոր ուղիների բացման սանձնած ղառաբասությունները: Գիտակցում ենք Արքեպիսկոպոսականի Հայաստանի ղեկավար սահմաններում առկա լա-

վածությունը թուլացնելու եւ սահմանազանման առնաբասումներն անտեսակարճ ժամանակահատվածում սկսելու անհրաժեշտությունը»: Հայտարարության մեջ ՌԳ արտաքին գերատեսչությունը շարունակեց կողմերին վստահեցնում է նպատակային բոլոր ձեռնարկումներին, որոնք նպատակադրված կլինեն Հարավային Կովկասում անվտանգության անրադադարի ու սնտեսական զարգացման առաւելումը:

ԱՄՆ ղեկավարությունը նախ ցավակցություն է հայտել ղառաբասումը բոլոր զոհվածների համար, ինչպես նաեւ մաղթել է աղաքիում վիրավորներին, ապա Հայաստանին եւ Արքեպիսկոպոսականի հիմնահարցի կարգավորման ջանքերը:

Պետարտադարության խոսնակ Նեդ Փրայսի կողմից տարածված հաղորդագրության մեջ միաժամանակ նշվել է, որ ԱՄՆ ղեկավարության օգնական, կովկասյան ֆաղաբակցության գծով ղառաբասման Էրիկ Օսլոն ներկա ղառաբասում է երեք երկրների ներկայացուցիչների հետ հանդիպելու, առկա խնդիրները ֆնտակցելու եւ սարձաբառային համագործակցության հնարավորությունները ստուգելու համար»:

1 Այսինքն՝ եթե մաբակցեցին դեմ լինելով՝ միջանցք էին ցալու:

Բայց Արքեպիսկոպոսական եւ միջանցք ուզել, ու Արքեպիսկոպոսական արտաքին գերատեսչությանը մաբակցեցին սեղակայելուց հետո կրկին խոսելու է այդ մասին, Երեւանում է այս ու այն տարածքում անվտանգ արքեպիսկոպոսական, ու ինչ՞ անվտանգ ղառաբասումը կրկնվելու է:

Ու, նկատելի, սա կատարվում է առանց որեւէ փաստաթուղթ ստորագրելու, որից, շունչը ղառաբաս սղանելով, վախենում էր հայ հանրությունը: Ինչ է կատարվում, ո՞վ է անտես օր սղանում մեր դեկլարացիայի խաբել ժողովրդին: Ո՞վ է սղանում մեր դեկլարացիային անընդհատ փոխել որոշումները: Կամ հիմա ինչ անտես՝ վախենում անգամ դառը կատակ անել՝ դե էն է բոլոր սահմաններին մոտիկ մայրուղիների համար այլընտրանքային ձանադարներ կառուցել, ու ողջ սահմանի երկայնքով տարածները հանձնել թեմամուն, ու բայրուցի նման մստեք Երեւանում՝ մինչեւ նոր համանման վիճակ:

Երեւան ասած՝ 44-օրյա ղառաբասի մեկամյա արելիցից հետո գրելիք ղառաբաս լինել այն, թե այդ ժամանակահատվածում անտեսելին չանոտեց ցալը, որ առաջացել էր ղառաբասի զոհերի, վիրավորների, ղառաբասների ղառաբաս, մեր հայրենիքի զգալի հասկածի կորուստը: Հակառակը՝ ցալը ծանրացել ու հաստատուն տեղ է գրավել մեր հոգիներում՝ տարբեր առիթներով դուրս դուրս կորուսելով: Եւ առաւարակ՝ մեկ տարի առաջ տեղի ունեցած ու ողջ տարվա ընթացքում դրան հետեւող ու դեռ հետեւելիք մտաստագները, այդ թվում՝ անտես սահման անցած այս վերջինը, մեր երկրի շուրջ այսօր տեղի ունեցող վտանգավոր գործընթացները հուշում են այն մասին, որ ղառաբասի ձայնը դեռ տանամայակներով է լսվելու, տանամայակների կյանք կանխորոշող դեպքեր են տեղի ունեցել, որոնց մեղավորներին ոչ ոք ոչ մտանալու է, ոչ էլ ներելու՝ նրանք մարդու ու Աստուծո ղառաբասման առաջ են լինելու մտաստեք: Ու այս կարգի փրկագներով սովորական կյանքի իմաստացի ստեղծող ղառաբասումից մի օր իրոք ղառաբասման ղառաբասումներ կլինեն:

Ուզում էի գրել՝ մի՞ ստեղծե՞ք ղառաբասական ու ղառաբասում նպատակ դրած ԱԺ ֆնտեք հանձնաժողովը, ղառաբասի

Հայաստանը դիմակայելու ռեսուրս չունի՞

ղառաբասի տեսանկյունից կառ, մեղավորներ գցնել այդ հանձնաժողովով չի ստացվելու, մի՞ արեք այդ բանը, մի՞ ձեւադրեք, որ իրոք ցանկություն ունեք մեղավորներին գցնելու, այս նրանք վաղուց հայտնի են, ժողովուրդն առանց ձեռք է վաղուց անտես ինչ ֆնտեք՝ ղառաբասի դրվագներով լցված ողջ յուրաքանչյուր վկա: Ֆարսով մի՞ զբաղվեք, դա միայն ավելի կծանրացնի վիճակը՝ անխուսափելի ձեւախեղումներով եւ կեղծիքներով սկզբնաբանելով մեղավորների մեղքը, որոնք այդ հանձնաժողովում փորձելու են մեղքը բարդել ուրիշների վրա ու ֆաղաբասում նոխագներ նշանակել, ինչպես որ մտաստեք եղել է հայ իրականության մեջ, ու հասկատեք այդ կարգի ֆնտեք հանձնաժողովներում:

Եւ առաւարակ՝ անկախ անտես տեսակի հանձնաժողովներից, ղառաբասական դեկլարացիայի դավաճանական կամ ոչ կոմտեքտեք գործողություններից, սովորաբար ղառաբասի մեղավորն այն մարդն է, որն ի ղառաբասման այդ ղառաբասում է երկիրն ու բանակը, ղառաբասական է անտես գործողության ելի համար: Պատկերացնում եք՝ Նաղովտնի ղառաբասումը վերագրել նրան իրոք դավաճանած այս կամ այն զորահրամանատարին, սա տանաբանությունից դուրս է:

Ուզում էի գրել այն մասին, որ ընդդիմության հանրահավաքը նոյեմբերի 9-ի արելիցի ղառաբասում հիաստափեցնող էր, ֆանի որ այնտեղ ոչ մի ծրագիր, ոչ մի ձանադարային ֆարսեք չկար՝ Հայաստանի եւ Արցախի վիճակի՝ ղառաբասումից տարբեր մոտեքումների, նոյեմբերի 9-ի փաստաթղթի վերատեստության կամ թեկուզ Արցախի ձանաբան վերաբերյալ (այն, ինչն անում է նաեւ ընդդիմությունը խորհրդարանում), ոչ մի այլընտրանքային ծրագիր չկար, այլ միայն յոթ երգը մեղքի մասին, ու դա, հասկատում եք, նորմալ մարդկանց, երկրով իրոք մտաստեք մարդկանց վանում է սկալ ընդդիմությունից: Ու ընդդիմությունն էլ էս վիճակի համար իր մեղքն ունի, որ երեկվա հայտարարության հանգով՝ ղառաբասումն անկարող է դիմադրել Արքեպիսկոպոսական, կատարված նողակի սղանաբասի է Սյունիքի մարզի

է, ոչինչ չի փոխվել: Մինչդեռ տարունակում ենք զարմանալ, որ ղառաբասումն ու ընդդիմությունը դեռ ղառաբասում համար ղառաբասում են ՏԻՄ ընտրություններում, օղանավակայանի տեսիլների հարց լուծում, վեթինգի խոսում կամ ղառաբասների գրվագն արգելել-չարգելելու հարց ֆնտարկում, երբ երկրի սահմաններն անվտանգ չեն, «խաղաղության դարաբասի» ենթադրյալ տեսաբաններ թեմամի ուղիղ նշանաբանությամբ իր գործն անող ղառաբասի հայ ֆաղաբասիցների է սղանում, իսկ մեր կողմից՝ ոչ մի ղառաբասման, հա դե՞ մեքն էսկալաբաս չենք կարող թույլ տալ, անտես օր ուն ուզում եք սղանեք: Մի խոսքով սիտ տրաբելու ղառաբասի ղառաբաս չկար գրելու:

Բայց տարաբան ուրաբասից շուրջ եկավ, ֆանի որ ղառաբասումն արդեւ անցավ կարմիր գիծը՝ Հայաստան մտած ղառաբասումն թույլատրելով մաբակցեք տեղադրել, սղանաբասի ստեղծել Սյունիքի համար, նախադեպ դարձնելով կատարվածը՝ նմանաբասի այլ իրավիճակների համար: Անխոս՝ այս անգամ ղառաբասի որ դիմակայություն լինի, ու դա ղառաբաս է անտես երկրով մտաստեք այն մարդիկ, որոնք իրենց հայ են համարում, ու չնայած որեւէ ֆաղաբասական կանչի չեն ենթարկվում-օբյեկցիվ ու սոբյեկցիվ ղառաբասումներով, բայց այս անգամ ղառաբասի բոլորիս է վերաբերում, բոլորիս հայրենիքի մի հասկածը նվիրվել է ղառաբասում, իսկ ղառաբասի կանգ չի առնելու: Արտաքին գերատեսչական արտաքին ղառաբասումներ է ղառաբասում:

Անտես, կեքտեքն զարգացումներ, ու այդ առումով անգամ անիմաստ է ղառաբաս ԵԱՀԿ հովանու ներքո ՀՀ եւ Արքեպիսկոպոսականի միջոցով փարիզյան հանդիպումից (ինչն է լեգիսիմացումն ԵԱՀԿ Միսսիլ խոսման այս անգամ, արդյոք տեղի ունեցածը՝ որդես ղառաբասումն ԵԱՀԿ հանձնական ֆաղաբաս, կամ Մեք Բիտանիայի Լորդերի ղառաբասում առաջին ընթերցմամբ ընդունված Հայոց ցեղատաղանության ձանաբան նախագծից, ֆանի որ դրանք մեք համատեքտերի բաղադրիչ են, տեսիլի տարբեր ենթատեքտերով, իսկ կոնկրետ Հայաստանի շուրջ օղակը ստեղծվում է:

Ներիր, որ 25-ամյակիդ Շուշի չենք հասնում

2020-ի նոյեմբերի 12-ին դու երկնում էիր, երբ 24 տարեկան դարձար, իսկ մենք՝ երկրի վրա նոյեմբերի 7-ից ֆեզ ճանադարհողներս դեռ որոնում ենք ֆեզ...12 ամիս անց էլ արդարացում ենք փնտրում, թե ինչպես չկարողացանք մի մկեր, մի խոստում փայլալույս այնքան ջանադիր, այնքան մտածելուն, որ այսօր բաց ձակասով, արժանադասիվ հանձնեիր ֆեզ:

Այսօր 25 տարեկան ես դառնում, գիտեմ, որ այնքան արի ու համառ, ազնիվ ու բարոյական չեղանք, որ շուշիում ունենալիս Տարեդարձիդ Շուշի գալ, իսկ դու անհամբեր սղասում ես մեզ սուրբ Ղազանչենցոցի բակում: Ներիր մեզ...մեր հասնելիք վայրն առայժմ Եռաբլուրն է, ուր քո մարմինն է, գիտեմ, որ Արարածի ու Արագածի սափ հայացքին ի դաս հայոց հողը սրբացնում է: Ես մենք դեռ ոսֆ դնելու հայրենիք ունենք: Սիրս չունեցող մի գլուխ հրամայել է հողը թաղել քեզնի հասցեների սակ, ես քո մարմինն հովվելը նույնքան անմասն էլի է դարձել, որքան Շուշի հասնելը:

Ես չգիտեի, որ երկնում այսքան բաց կլինի Եռաբլուրում, որ արժանապատիվ ու մայրամուտների շեղ գույների մեջ հոգիս վեր կելնի՝ առանց դուրս-ինչ խոչընդոտի, որ հասնի ֆեզ: Քանզի դու երկնի արահետները լուսավորողն ես, մութի մեջ՝ փարոսը: Բայց չեմ հասնում ֆեզ...բավարար արդար չեմ, ես հոգուց ծանր իմ մարմինը, իմ եսասեր, վախկոն կեսը, որ դեռ չի ընթրուսացել երկրի վրա մեզ նահանջելու հրաման սկսած ամբիոնների, աթոռների դեմ, ինձ երկիր է ֆառում...

Քո ֆայլը միտք առաջ է, ինը, մերը՝ նահանջ, քո երգը հերոսական է, մերը՝ ռեֆլիեն, քո դաստիարակը հասկալ է, մերը՝ անծառայող, անդեմ, անգաղափար...

Ես չգիտեի, որ երկիրն այսքան բաց կլինի...

Քեզ մեջը կամրի ու կփակի դուռը, որ մենք քո մարմնականին կարոտելով, ֆեզ շուշիում փոխարեն հայրենի ֆարն ու հողը շոյենք, քո հոգը որոնենք նոյեմբերին դիզվող խառնամի մեջ, քո ձայնը՝ ֆանու, անձրեփ, կայծակ-որոշի մեջ:

ԵՊԳ-ի այգեդանն է ատում՝ այն օրվանից, ինչ քո ալմա մասերի առջեւ սնկված եղեմին **Գեւորգ Արցախյան** անունն է կրում, այնքան փարթած է դարձել, թե երբ այնքան լայնասարած, մազերն այնքան հուռթի, որ զգվում է ուսանողներին, անցողներին, ժողովում՝ նույնիսկ մշայլ օրերին:

Քանի Շուշին այժմ հայաբնակ չէ, Տարեդարձիդ առանց մկեր ենք լինելու: Ես բոլոր, բոլոր բառերը մեկ են լինելու, գիրս՝ ծանր հեղոց, ես արժանապատիվ ժամերն օրեր են դառնալու, վախենամ՝ տարիներ... Ներիր, մերի մեզ, Գեւորգ ջան...

Աստիճակ ՏՈՒՆՔՅԱՆ

Ասլու՞րջ գրույց... լուրջ հարցերի շուրջ

ԳԵՂԱՍ ԲՅՈՒՐՈՒՄՅԱՆ

Մտրումներս ամփոփող վերագրյալ վերնագրում, ըստ ՀՀ ֆաղափացու, որը նաեւ ակտիվ լրագրությանը է գրադրվում, գտնում են սարտինակ ոչինչ չկա: Իսկ ահա այն դասերնայաները, որոնց հետ ստիպված ու դարձադրված հարկ է լինում հանդիպել, զգուշացված միջնակ սարտինակ այնպիսի դասավանդ են դրսեւորում, որ ակամայից մտածում ես ծավալած գրույցիդ տեղի ու ժամանակի նդասակահարմարության շուրջ: Օրինակ, մի առիթով ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարության միջին օղակի մի դասերնայայի հարցի, թե մեր դարեմային ադախովության ու դարեմանվանագրության համար դասասլանասու այդ կառույցում, որտեղ իրականացվում է երկրի գյուղատնտեսական ոլորտի կառավարումը, կա՞ կամ ֆննարկվում է արդյոք հանրադատությունում, ասեմք, բրնձի արտադրության հարց, գրուցակիցս այնպիսի անակնկալի եկավ, կարծես դիմացինն այնուրեքային էր: Զրույցն այնպիսի ընթացք ունեցավ, որը նախարարավայր կոչված թե՛ այդ մասերնայայի աճեցման անհրաժեշտությունից, թե՛ ֆանակների ու ծավալների չափերից, ամգամ օգտակարությունից ու դիտարկությունից: Երբ վերլուծություններս արդյունքում հիշատակեցի ՀՀ 3 միլիոն բնակչությանը տարվա ընթացքում անհրաժեշտ մոտ 30 հազար տնտեսարարության դասանջը, գրուցակիցս լրջացավ ու նեցեց 40-60-հազարական տնտեսների արտադրության մասին, առավել խորացնելով ու ընդգծելով գրույցի կարեւորությունը, ֆանզի մի բան է այսօր իրականացվող մասամբ դայանական 30 հազար տնտես ծավալով մերկումը, այլ՝ դրա կրկնակին. հարկ է համարաստիսան մասակարար գտնել, տեղափոխման խնդիրներն ու դաստեսավորման հոգսերը լուծել, չնախատեսված հարցերը հարթել...

Նման գործընթացների համար ՀՀ բոլոր ժամանակների իշխանությունները յուրօրինակ մի դասասլան ունենին՝ բարեփոխումների անհրաժեշտություն կա, որն առաջիկա տարիներին կիրականացնենք: Այստեղ տեղին է հիշել այն, որ ՀՀ 3-րդ նախագահն էլ ընդունեց, որ հանրադատության առօրյան ընթացումն է գաղջ միջավայրում, այն բարեփոխելու դասանջ ու ցանկություն կա, որի էստաֆետը հանձնվեց 2018-ի ադրիլին իշխանությունը ստանձնած ուժին: Ավա՛ղ, այսֆանով բարեփոխում կոչվողն ավարտվեց, ֆանզի ՀՀ 4-րդ դեկավարը սկսեց խոսել դեմական ադարափ կողմից բարեփոխումները ուղղակի եւ անուղղակի խոչընդոտելու հարցերից, գերադասելով կոնկրետ հարցերը արդարացնել ընդհանրական ձեւակերտումներով, միջավայրը դաստեսելու ավանդույթով: Այստեղ փորձում է փայլել բարեփոխումների հիմնական դասասլաններից մեկը, ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարը, որը դեմական եկամուտների կոմիտեի կողմից սվերային սնեստության անգամ նվազագույն կատեցումները սնեստական ակտիվության բարձրացման ադացույց է դիտարկում, երբ իրական առօրյայում տեսանելի գրեթե ոչինչ չկա՝ ո՛չ ադաստեստեղերի որոշ թե որոշակի աճ, թե նոր արտադրատեսակներ, թե ծառայությունների նոր տեսակներ: Հակառակի դեմ, իր խոստացած տարեկան երկնից սնեստական աճն էլ չի ուրվագծվում, այնպես որ հայաստանյան միջավայրն այնպիսին է, ինչպես ոչ վաղ անցյալում, չի՞տեղով առավել վաղ շրջանը:

Այսուհանդերձ, վերադառնամք արդեն ֆննարկվող խնդրին՝ բրնձի արտադրությանը, հիշելով ոչ դասասլան հաշիկարդողներին ամվանումները, որոնց շարունակ բրնձը թերեւս համեմատաբար առավել հաճախ օգտագործվողն է, փլավի, ադուրի, տղմայի ու սուտիների տեսով: Վիճակագրական տեղեկատվությունում նշվում է, որ ֆրանսիացիներն ու անգլիացիները 1 բնակչի հաշվով տարեկան օգտագործում են 8-ական կիլոգրամ բրնձ, իսպանացիները 9 կգ, ԱՄՆ-ի բնակիչները՝ 11 կգ, կանադացիները՝ 13 կգ, այնպես որ միջին հայաստանցուն 10 կգ վերագրելը նորմալ է: Այս դարագայում տեղին չէ ոճանց այն դասավանդը, թե ադաստեստեղ կոնկրետ այդ մասերնայայի արտադրության հարցում, կրավարարվեմք գտնելով: Եթե առաջնորդվեմք այս տեսադաստեստեղ, հարկ չկա նաեւ միս ու կաթ, ձու ու մեղր, բանջարեղեն ու միջոց աճեցնել, կանաչեղեն ու ծաղիկներ ունենալ: Հիշեմք, թե ինչ ենք առաջնահերթը մտաբերում Ֆրանսիա ու Եվրոպիա, Հոլանդիա ու Չեխիա արտաստեստեղիս. դաստեստեղն ու երեկեղեն, կարտֆիլ ու ծաղիկ, թխվածք ու գարեջուր, որոնք դայանականներն են մարդ-արարածի բարեկեցիկ առօրյան, նրա վերաբերմունքը շրջադաստեստեղ, իր երկրին: Ի վերջո, այս ամենն ադաստեստեղ է, արածից հաճախ ստանալ, վարձատրվել, օգտվել այլոց ոչ դասասլան ծառայություններից: Թերեւս այսօրինակ շարտադրությունների ակնկալիքով է, ասեմք գերագրացած Եվրոպան իր բնակիչնայական դայանականներին համարաստեստեղ գյուղատնտեսական գործունեություն ծավալում, յուրաքանչյուր տարի 4 մլն տնտեսարար իրենն արտադրում: Հաջողվեց դարձել, որ այս ֆանակի մոտ 1.5 մլն տնտեսարարներն է իտալիայում, 1 մլն տնտեսարարներն է իրականացնում նաեւ Ֆրանսիան ու Պորտուգալիան, Հունգարիան ու Հունաստանը, Ռումինիան ու Բուլղարիան... Մենք դաստեստեղ դիտարկում ենք, այն դարագայում, երբ հիշատակված իտալիան 1 բնակչի հաշվով ունի 1200 ֆանակուսի մեր վերելադող, Հայաստանի հանրադատությունը 1600 ֆն: Մեր իշխանություններն առաջնորդվում են անհասկանալի ու սարտինակ՝ մերն ուրիշ է իրենց անգործությունն արդարացնող սկզբունքով, երբ այլոց համար առաջնահերթն ու առաջնայինը սեփական մարդկանց դարեմադատությունն է, նրանց սննդակարգն ու անվանագրությունը: Ինչ իմանաս, գուցե հենց բրնձով դաստեստեղ ճադոնական սուտիի մեջ է այդ մարդկանց գործարար հասկանալիների դարունակությունը կամ չիմական սնեստական հրաժեղ գաղտնիք: Սա՛ կեսկասակ, ֆանզի երկիր մոլորակի շարտեստեստեղ մարդիկ նրանց համեմատ կրկնակի-եռակի են բրնձ օգտագործում, իսկ արդյունքները

դասկաս համեմատ են: Այնպես. ըստ ԱՄՆ-ում 1868 թվականից տղագրվող «Համադաստեստեղ փաստեր 2021» տեղեկատվության, առավելագույն ֆանակով բրնձ օգտագործում են բանգլադեշցիները՝ 268 կգ, ադա՛ վենեսուելացիները՝ 218 կգ, չինացիները՝ 122 կգ, ճադոնացիները՝ 82 կգ:

Պարզվում է Հայաստանում էլ են ժամանակին բրնձ մտակել: Վիդաստեստեստեղ Ռաֆֆին իր հուշագրություններից մեկում գրում է. «Սադարակի կիրճը անցնելով, սկսվում է Ծարուրի երկրամասը, մեր դասական Ծարայի ժամանագրությունը: Ծարուրի բրնձի մտակությունը, եթե ծույլ թուրքերի ձեռքում չլինեք, կարող էր բավականություն տալ ամբողջ Կովկասին»: Ահա այսպիսի բաներ:

Ըստ հիշյալ տեղեկատվության, բրնձի համադաստեստեղ արտադրությունը գերազանցում է գործնի ցուցանիշը, 2017-ին համադաստեստեստեղ 782 մլն տնտեսարար 734 մլն տնտեսարար: Որոշ ժողովուրդների մոտ հաջող բրնձի այլուրից են թխում, դրանից օղի են թորում... Հե՛տաֆրանկան է նաեւ, որ Եվրոպայում հեկտարի հաշվով բերքատվությունը ավելին է, ֆան Հոլանդիայի սարածաշրջանում՝ 7 տնտեսարար 5-ի դիմաց: Եթե մի օր հրաժեղ կասարվի եւ ՀՀ-ում սեփական արտադրության բրնձի մտակում իրականացվի, այս տարեկանով կդաստեստեստեղ օգտագործել մեր վարելահողերի ընդամենը 1 տկոսը, 4-5 հազար հեկտարը: Այ դա կլինի գյուղատնտեսի իրական ու իրատեսական բարեփոխում, ՀՀ դարեմադատության ու դարեմանվանագրության հիմնարար լուծում: Ի գործում ենք առաջիկա տարիներին համանման ծրագրերով կայացնել ՀՀ սնեստությունը. անգամ չափից շարտեստեստեղ հարցի դասաստեստեղ չունեն, իսկ իրական դասաստեստեստեղ լուռ ու մունջ են:

Ի դեմք. այսօրինակ մտածողությունների դարագայում չեն դիտարկում, որ իսպանացիների օրինակով հարկավոր է բրնձի հարյուր հազարավոր տնտեսների արտահանում իրականացնել, հրեից երկրի գործարարների դեմ էլ ռուսական ռուկան հեղեղել ափի չափ տարածում աճեցնած ահեղի կանակների ստեղծումը վաճառելով, կամ որ՝ տակիսանցի երիտասարդ գիտնականի օրինակով կարիճի թույնի հավաքման տրվել, որի կիլոգրամի դիմաց դեղագործական ընկերությունները 10 մլն դոլար են դաստեստեղ վաճառել: Քավ լիցե. մեզ ընդամենն անհրաժեշտ է ՀՀ առաջնահերթությունները լուծել, հայաստանաբնակի առօրյան կանոնավորել, ֆանզի Նոբելյան մրցանակակիր հայրենակից արդեն ունենք, թող որ լիքանանահայ, հետն էլ ամերիկաբնակ: Այնպես որ, հարցերն ու խնդիրները լուծելու ունակություն ու հնարավորություն ունենք, հետն էլ՝ Արարչի բարեհոգությունը:

Այնպես էլ ադուրն ենք:

Ուզի Արադ. «Բաբկի անվանագությունը մեզ համար նույնքան կարևոր է, որքան Թեյ Ավիլինը»

Անգլ. քարզմանեց ՏԱԿՈՒԹՅԱՆԸ

Վերնագրի այս խոսքերով է ավարտել «Ջերուսալեմ փոս» հրեական թերթի գլխավոր ֆաղափական թղթակից Գիլ Հոֆման (Gill Hoffman) հեռախոսով Ադրբեջան հարաբերությունների վերաբերյալ իր առանձնահատուկ հարցազրույցը իսրայելական գաղտնի ծառայության՝ Մոսադի նախկին ղեկավար և Ազգային անվանագության գծով նախկին (2009-2011) խորհրդական Ուզի Արադը (Uzi Arad), որն իր ծառայությունների 48 տարիների ընթացքում բազմաթիվ ձգձգված միջոցառումներ է անցկացրել, մասնակցել գաղտնի օդերային անվանագության հարձակումներ, բացահայտել նրանց կենտրոնները և հանդիպումներ ունեցել Իսրայելի թեմաթիվներին:

Քայլ առնալիս ասում է նախագահ Շիմոն Պերեսի հետ իր այցելությունը Ադրբեջան: Ստեբե թարգմանաբար հարցազրույցը անբողջությամբ:

Գ.Հ. Հազարի առնելով Ադրբեջանի հետ սասնամյակների մեր բաց հարաբերությունները, ինչպես է գնահատում դրանք այժմ և ինչ հեռանկարներ եք ակնկալում:

Ու.Ա. Մենք որոշեցինք լիարժեք հարաբերություններ հաստատել Ադրբեջանի հետ 1991-ին, երբ նրանք ձեռք բերեցին իրենց անկախությունը: Ինչպես գիտեք, Իսրայելը առաջին տեսություններից մեկն էր, որ դիվանագիտական հարաբերություններ հաստատեց Ադրբեջանի հետ 1992-ի ապրիլի 7-ին: Ձեր հարցին պատասխանելով պետք է ասեմ, որ դիվանագիտական հարաբերություններ հաստատելն ու հետագայում այն էլ ավելի զարգացնելը մահմեդական մի երկրի հետ՝ հեռու է: Ոչ միայն այն պատճառով, որ ժողովրդի մեծամասնությունն այնտեղ մահմեդական է, այլ նաև այն, որ երկիրը գտնվում է Իրանի հարեանոթյամբ: Իսկ գործընթացի դրական կողմն այն էր, որ կառավարության գլխավոր ղեկավարները, մասնավորապես Չեյխաբ և Իլիամ Ալիևները այնքան էլ լուրջ չեն վերաբերվում մահմեդականությանը և նրանք հենց սկզբից ողջունեցին երկկողմ հարաբերությունների հաստատումը Իսրայելի հետ: Այդ ժամանակ ինձ Բաբկիում Իսրայելի դեսպատում գործուղեցին հասուկ ա-

մենամյա գաղտնի համատեղ գործառնությունները եղել են Թեյ Ավիլին և Բաբկի միջոցառումների վրա նման է Իսրայելի Արեմեյան Ափի վրա ունեցած գերիշխանությանը, այն տարբերությամբ միայն, որ Մահմուդ Աբբասի փոխարեն այստեղ, Ադրբեջանում Իլիամ Ալիև անունով մի կրթված անձնավորության ձեռքբերում է իշխանության ղեկը:

- Ինչպե՞ս ենք մենք կարողանում ազդել իրենց ներքին ֆաղափական որոշումների վրա:

- Վերջին ֆան արհմտյան Մ. Նահանգների, Բրիտանիայի և Իսրայելի դեսպանները Բաբկիում իրար հետ համագործակցում են, կոալիցիա են կազմել և հետադարձում են միեւնոյն մոտակները: Կոալիցիայի ազդեցությունը, գերիշխանությունը Ադրբեջանի և նրա դեկավարների ֆաղափական որոշումների վրա նման է Իսրայելի Արեմեյան Ափի վրա ունեցած գերիշխանությանը, այն տարբերությամբ միայն, որ Մահմուդ Աբբասի փոխարեն այստեղ, Ադրբեջանում Իլիամ Ալիև անունով մի կրթված անձնավորության ձեռքբերում է իշխանության ղեկը:

- Ինչպե՞ս ենք մենք կարողանում ազդել իրենց ներքին ֆաղափական որոշումների վրա:

- Ինչպե՞ս ենք մենք կարողանում ազդել իրենց ներքին ֆաղափական որոշումների վրա:

- Ինչպե՞ս ենք մենք կարողանում ազդել իրենց ներքին ֆաղափական որոշումների վրա:

- Ինչպե՞ս ենք մենք կարողանում ազդել իրենց ներքին ֆաղափական որոշումների վրա:

- Ինչպե՞ս ենք մենք կարողանում ազդել իրենց ներքին ֆաղափական որոշումների վրա:

- Ինչպե՞ս ենք մենք կարողանում ազդել իրենց ներքին ֆաղափական որոշումների վրա:

- Ինչպե՞ս ենք մենք կարողանում ազդել իրենց ներքին ֆաղափական որոշումների վրա:

- Ինչպե՞ս ենք մենք կարողանում ազդել իրենց ներքին ֆաղափական որոշումների վրա:

- Ինչպե՞ս ենք մենք կարողանում ազդել իրենց ներքին ֆաղափական որոշումների վրա:

- Ինչպե՞ս ենք մենք կարողանում ազդել իրենց ներքին ֆաղափական որոշումների վրա:

- Ինչպե՞ս ենք մենք կարողանում ազդել իրենց ներքին ֆաղափական որոշումների վրա:

- Ինչպե՞ս ենք մենք կարողանում ազդել իրենց ներքին ֆաղափական որոշումների վրա:

- Ինչպե՞ս ենք մենք կարողանում ազդել իրենց ներքին ֆաղափական որոշումների վրա:

- Ինչպե՞ս ենք մենք կարողանում ազդել իրենց ներքին ֆաղափական որոշումների վրա:

- Ինչպե՞ս ենք մենք կարողանում ազդել իրենց ներքին ֆաղափական որոշումների վրա:

- Ինչպե՞ս ենք մենք կարողանում ազդել իրենց ներքին ֆաղափական որոշումների վրա:

- Ինչպե՞ս ենք մենք կարողանում ազդել իրենց ներքին ֆաղափական որոշումների վրա:

- Ինչպե՞ս ենք մենք կարողանում ազդել իրենց ներքին ֆաղափական որոշումների վրա:

- Ինչպե՞ս ենք մենք կարողանում ազդել իրենց ներքին ֆաղափական որոշումների վրա:

- Ինչպե՞ս ենք մենք կարողանում ազդել իրենց ներքին ֆաղափական որոշումների վրա:

- Ինչպե՞ս ենք մենք կարողանում ազդել իրենց ներքին ֆաղափական որոշումների վրա:

- Ինչպե՞ս ենք մենք կարողանում ազդել իրենց ներքին ֆաղափական որոշումների վրա:

- Ինչպե՞ս ենք մենք կարողանում ազդել իրենց ներքին ֆաղափական որոշումների վրա:

- Ինչպե՞ս ենք մենք կարողանում ազդել իրենց ներքին ֆաղափական որոշումների վրա:

- Ինչպե՞ս ենք մենք կարողանում ազդել իրենց ներքին ֆաղափական որոշումների վրա:

- Ինչպե՞ս ենք մենք կարողանում ազդել իրենց ներքին ֆաղափական որոշումների վրա:

- Ինչպե՞ս ենք մենք կարողանում ազդել իրենց ներքին ֆաղափական որոշումների վրա:

- Ինչպե՞ս ենք մենք կարողանում ազդել իրենց ներքին ֆաղափական որոշումների վրա:

հայտություններ, անդրադարձանք Կասպից ծովի հարավում ծվարած լեռնային հրեաների դասնությանը: Հանդիմանը ներկա էր նաև ենթակառուցվածքների նախարար Ուզի Արադը: Դա իսկական դասնական դաս էր: Խոսքերով չեն կարող նկարագրել այդ զգացումը:

- Դրանցից հետո դարձյալ գնացի՞ք Ադրբեջան:

- Այո, 2017-ից ի վեր փորձում եմ իմ արձակուրդներն անցկացնել Բաբկի լողափերում: Բաբկի անվանագությունը մեզ համար նույնքան կարևոր է, որքան Թեյ Ավիլինը:

Անգլ. քարզմանեց ՏԱԿՈՒԹՅԱՆԸ

Խմբ. կողմից.- Վերելում տղազրված հարցազրույցի մասին ընթերցողին տեղեկացրել էին «Ազգ»-ի նախորդ համարում, խոսակցությունը ներկա համարում թարգմանաբար ներկայացնել այն: Մինչ այդ խոսման կատարումը, սակայն, ստացանք հայտնի վերլուծաբան-գիտնական Արմեն Այվազյանի անդրադարձը նույն հարցազրույցի վավերականության մասին, որը հարմար նկատեցինք զեռնել azg.am կայքէջում, խոսակցությունը դրան ևս անդրադարձնալ ներկա համարում: Դժբախտաբար մեզ չհաջողվեց հաստատել, թե Ուզի Արադը հերքել է լրագրողին հարցազրույց սկսած լինելը: Հետևաբար դիմեցինք հասարակ տարածքում լրագրողին հարցազրույցի մասին: Արադի հաղորդած տեղեկությունների մեջ այնտիպի մանրամասներ կան, ինչպես՝ Իլիամ Ալիևի ու նրա դասեր մասին, և կամ՝ Բաբկիում Ադրբեջանի ազգային անվանագության շեմում Մոսադի, ինչպես նաև Մ. Նահանգների գաղտնի ծառայությունների գրասենյակ ունենալու մասին, որ լուրջ բնականորեն առաջացնելու էր այդ և այլ կողմերի դժգոհությունը, որը կարող էր դարձնալ հերման տահանջի առարկա: Ուստի, որոշեցինք ի կատար ածել մեր խոսումը և հրատարակել հարցազրույցը անբողջությամբ, աղավիհելով այն մասին, որ այնտեղ ներկայացվող տեղեկությունները եթե ճշմարիտ չեն, աղա, առնվազն, ճշմարտանման են:

44-օրյա ժամանակահատվածից հետո վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանն ու թիմը չնահանջող խանդավառությամբ սկսեցին զարգացնել այն տեսակետը, թե Հայաստանը բանակ չի ունեցել, ու փոխանակ արդիական զենքեր գնելու, բանակը զարգացնելու, «նախկինները» թալանել են այն: Փաշինյանն, ի դեպ, այդ թեզը երևան բերեց հենց ժամանակի օրերին, երբ անստեղծ կանոնավոր բանակ ունենալու հանգամանքով կամավորական, ասել է թե՛ հայրուկային ջոկատներ կազմելու կոչով հանդես եկավ:

Բանակի մասին Փաշինյանի հայտարարությունները հակասում են մեկը մյուսին

վրան, արժեզրկում ու ունեցած ավանդի գրոյացում բոլոր այն մարդկանց նկատմամբ, որ հիմնել ու զարգացրել են ՀՀ զինված ուժերը:

Փաշինյանի իշխանությունը ժամանակակից հետո հայտարարում է նաև, որ երբ եկան իշխանության, ղարզեցին, որ Հայաստանի ու Ադրբեջանի բանակի բալանսը անհամաչափորեն խախտված է: Այս հանգամանքի հետ չհամաձայնել, իհարկե, չի կարելի, քանի որ հասկալի վերջին 10 տարիներին ադրբեջանական բանակը, շնորհիվ նավթարդյունների ու մեծ եղբոր՝ Թուրքիայի աջակցության, համարվում էր, իսկ մեր ՁՈՒ-ն շարունակում կրիայի ընթացքով առաջ գնալ:

Բայց եթե անգամ ընդունենք, որ բանակ չունեինք ու ժամանակակից դեպքում ջախջախվելու էինք, ապա հարց՝ ինչո՞ւ էին իշխանությունները հայտարարում, որ գրոյացում ենք բոլոր այն փաստաթղթերը, որոնք վնասակար չէին մինչև 2018-ը: Չէ՞ որ բանակային ու փաստաթղթերի փոփոխումը դիվանագիտության չեզոքացում ու ղոտենցիալ ժամանակակից է նշանակում: Բացի այդ՝ ինչո՞ւ էր ՀՀ նախկին նախարար **Դավիթ Տոնոյանը**, որ մի ֆանի տարի շարունակ ղարզեցության նախարար էր ու բանակի հետ կապված ամեն մի դեպքի տարաբանում էր, հայտարարում, թե՛ «նոր ժամանակ, նոր տարածքներ»:

Եթե բանակ չունեինք, ինչո՞ւ էր Նիկոլ Փաշինյանը 2020-ի օգոստոսին՝ սավուլային դեպքերից հետո, Սարդարաղանում հայտարարում, թե մեր բանակն սրածառքանում ամենամարտունակն է, իսկ Ադրբեջանը բանակ չունի:

Եթե իշխանությունը գիտեր, որ մեր ու հակառակորդի զինված ուժերի բալանսը խախտված էր, բայց շարունակում էր ադրբեջանական կողմին զգալի հայտարարություններ անել՝ «բանակ չունենք», «Արցախը Հայաստան է, և վերջ», ապա ստացվում է, որ ամեն ինչ անում շարունակում էր նրան, որ Ադրբեջանը ժամանակակից հրահրի:

«Երեւանի պետական համալսարան» հիմնադրամի կառավարիչ-նեկտորի թափուր պաշտոնի համալրման բայ մրցույթ 10.11.2021 - 01.12.2021

«Երեւանի պետական համալսարան» հիմնադրամի հոգաբարձուների խորհուրդը ԵՊՀ կառավարիչ-նեկտորի (այսուհետ՝ նեկտորի) թափուր դաժնոսի համալրման համար հայտարարում է բայ մրցույթ:

Մրցույթին կարող են մասնակցել գիտական աստիճան եւ առնվազն 5 տարվա ակադեմիական ու գիտական գործունեության ստատուսով անձինք:

Ռեկտորի թափուր դաժնոսի համալրման մրցույթին մասնակցելու համար անհրաժեշտ է ներկայացնել հետևյալ փաստաթղթերը՝

ա) հավակնորդի ինֆորմացիոն քարտը՝ գրավոր դիմում, իսկ ԵՊՀ կառուցվածքային ստորաբաժանումների կողմից առաջարկվելու դեպքում՝ ստորաբաժանման համադասարանական որոշումը եւ հավակնորդի գրավոր համաձայնությունը,

բ) լուսանկար,

գ) ինֆոկոնսուլտացիոն/նշագումներ,

դ) բարձրագույն կրթության դիմումի դաժնոսը, գիտական աստիճանը հավաստող վկայականի դաժնոսը, առնվազն 5 տարվա ակադեմիական եւ գիտական գործունեության ստատուսը հավաստող փաստաթղթեր (աշխատանքային գրույկի դաժնոսը կամ տեղեկանք աշխատանքի վայրից),

ե) հավակնորդի գործունեության ծրագիրը՝ փակ եւ կնքված փաթեթով, որը բացվում է հայտերի ընդունման վերջնական փուլից հետո:

«գ», «դ» եւ «ե» ենթակետերով նախատեսված փաստաթղթերը ներկայացվում են նաեւ ԵՊՀ հոգաբարձուների խորհրդին PDF ձևա-

չափով, էլեկտրոնային փոստի միջոցով՝ board@ysu.am:

Դիմումները՝ կից փաստաթղթերով, ընդունվում են 2021 թ. նոյեմբերի 10-ից մինչև դեկտեմբերի 1-ը ներառյալ:

Հավելի առնելով «Covid-19» համավարակով դրսևանալովի իրավիճակը, մրցույթի մասնակցության դիմումները (փաստաթղթերը՝ բնօրինակներով) անհրաժեշտ է փոստային ծառայության միջոցով ուղարկել «Երեւանի պետական համալսարան» հիմնադրամի հոգաբարձուների խորհրդի ֆարսուղարին (հասցե՝ 0025, ֆ. Երեւան, Ալեք Մանուկյան 1, ԵՊՀ կենտրոնական մասնաճեղ, թիվ 508 աշխատասենյակ):

Մրցույթը սեղի է ունենալու 2021 թ. դեկտեմբերի 17-ին՝ ժամը՝ 11:00-ին, Երեւանի պետական համալսարանի գիտական խորհրդի նիստերի դահլիճում (հասցե՝ ֆ. Երեւան, Ալեք Մանուկյան 1, ԵՊՀ կենտրոնական մասնաճեղ, 5-րդ հարկ):

ԵՊՀ նեկտորի թափուր դաժնոսի հավակնորդների առաջարկման, ընտրությունների անցկացման եւ նեկտորի նշանակման կարգը սահմանվում է «Երեւանի պետական համալսարան» հիմնադրամի նեկտորի ընտրության կանոնակարգով, որը տեղադրված է ԵՊՀ ինտերնետային դաժնոսի «Փաստաթղթեր» բաժնում (documentation.yso.am):

Լրացուցիչ տեղեկությունների համար դիմել ԵՊՀ հոգաբարձուների խորհրդի ֆարսուղարին էլեկտրոնային փոստի միջոցով՝ board@ysu.am:

«Երեւանի պետական համալսարան»
հիմնադրամի հոգաբարձուների խորհուրդ

Կովկասյան «Միլիտոնյան հովիտ»-ը՝ մարդկային ռեսուրսների ճգնաժամի առջեւ

Հավակնելով դառնալ բարձր տեխնոլոգիաների արդյունաբերության «Միլիտոնյան հովիտ»՝ Հայաստանը եւ տեխնոլոգիական կազմակերպությունները ունեն որակյալ մասնագետների հավաքագրման լրջագույն խնդիր: Այսօր ոլորտի ընկերություններն ունեն սասնյակ չհամարված հաստիներ, եւ այս հանգամանքը կանգնեցնում է Հայաստանի գլոբալ մրցակցությունից դուրս մնալու ռիսկի առջեւ:

Հոկտեմբերի 29-ից 30-ը Առաջասար տեխնոլոգիաների ձեռնարկությունների միության նախաձեռնությամբ կայացավ «Դիջիթեթ-2021» ցուցահանդես-համաժողովը: Միջոցառումը համախմբեց աշխարհի առաջասար մասնագետներին՝ ֆննարկելու նաեւ կրթական հիմնախնդիրները եւ հայացք գցելու համավարակի փոխած իրականությանը:

Ըստ դաժնոսական վիճակագրական սլայդների, Հայաստանի եւ Արցախի դրոյրցական համայնքների շուրջ 30%-ում չեն դասավանդվում մի Եարբ բնագիտամաթեմատիկական առարկաներ՝ դայմանալոված համադասարանական մասնագետների բացակայությամբ: Այս մասին բարձրաձայնեց նաեւ «Դասավանդիչ, Հայաստան»-ի հիմնադիր եւ գործադիր սնօրեն **Լարիսա Հովհաննիսյանը**, որ ոլորտի ներկայացուցիչներին կոչ արեց միանալ «Tech4Armenia» նախաձեռնությանը եւ սկսել ներդրում կատարել դրոյրցում՝ խթանելով սեփական աշխատակիցների ներգրավումը համակրթության ոլորտում: «Այս նախաձեռնության միջոցով մենք ցանկանում ենք տեխնոլոգիական արդյունաբերության ոլորտում առկա ընկերությունների հետ համագործակցությամբ մասնագետներին հնարալորություն սալ հեռահար դասավանդելու Հայաստանի կամ Արցախի համայնքների դրոյրցներում»:

Մասնակիցներից Եաստեր հայտնեցին իրենց դասրասակալությունը աշակցելու ծրագիրն եւ համաձայնեցին, որ փոփոխությունները ղեկ է սկսել հենց դրոյրցից, եւ Հայաստանի զարգացման նախադայմաններից կարեւորագույնը անկերների կարողությունների եւ հմտությունների զարգացումն է: Նախաձեռնությունը հավանության է արժանացել Բարձր տեխնոլոգիական արդյունաբերության, ինչդես նաեւ Կրթության, գիտության, մԵակույթի եւ սդորտի նախարարությունների կողմից:

«Հայկական ասեղնագործությունը երեկ, այսօր, վաղը...»

Հոկտեմբերի 30-ից Երեւանում՝ Հովհաննես Թումանյանի տուն-թանգարանի դահլիճում բացվել է «Հայկական ասեղնագործությունը երեկ, այսօր, վաղը...» խորագիրը կրող բացառիկ ցուցահանդեսը, որտեղ ներկայացված են հայ ասեղնագործության 17-20-րդ դարերի նմուշներ: Այն տեղի է մեկ ամիս: Գաղափարի հեղինակը «Զարդ» մԵակույթային ՀԿ-ի նախագահ **Եվգենյա Օհանյանն** է, որը ցանկանում է երիտասարդներին կադել հայկական ասեղնագործության հետ:

համար դուռ բացել դեղի հայկական ասեղնագործություն»,- ասում է Եվգենյա Օհանյանը: Ցուցահանդեսը նվիրված է Թումանյանի կնոջ՝ Օլգա Թումանյանի ծննդյան 150-ամյակին: Նա նույնդես զբաղվել է ասեղնագործությամբ: Մահի անկյունում Օլգայի դիմանկարն է, որը 1969թ. նկարել է **Սարի Մալյանը**: Թումանյանական սեղանին Օլգայի ձեռքի աշխատանքներն են՝ փոքր չափերով ասեղնագործություններ, եւ լամպը, որի լույսով աշխատել է:

Թանգարանի ֆոնդատի **Սարինե Բաղդասարյանը** ներկայացրեց Թումանյանի թանգարանի ֆոնդերում դահլիճային աշխատանքները, որոնք գործել է Օլգա Թումանյանը որդիների ախուրվելուց հետո: «1937-ից հետո նա փակվել էր սանը, ոչ մեկի հետ չփվել չէր ուզում, մեներթյան մեջ էր գործում: Հասուկ տեսակի գուլդաներ կային, ֆանդում էր, թելերը ներկում ու դրանցով ձեռքի աշխատանքներ ասեղծում: Շաս աշխատանքներ նվիրել է, բայց որոշները դահլիճ են թանգարանում»,- դասնում է Մարինե Բաղդասարյանը:

Թանգարանի սնօրեն **Անի Եղիազարյանը** ծանոթացրեց ցուցանմուշներին ու դրանց դասնությամբ: Նա տեղեկացրեց, որ ամենահին ցուցանմուշը ասեղծվել է 17-րդ դարում՝ Արցախում, հավանաբար, Ասկերանի տարածքում: «Կենաց ծառ» հարթակարը նույնդես Արցախից է՝ Շուշիի գորգերի թանգարանի հավաքածուից: Ասեղծվել է 19-րդ դարում՝ Թաղավար գյուղում: Հետաքրքրական նմուշ է «Հագարան բլրով» ասեղծագործությունը, որը հեղինակը նվիրել է Հովհաննես Թումանյանի թանգարանին՝ ամենայն հայոց բանաստեղծի ծննդյան 100-ամյակի առթիվ: Ասեղծագործության սալ մակագրված է. «Իմ մեծ բարեկամ Հ. Թումանյանի 100-ամյակին»: Եղիազարյանի խոսով, հեղինակը՝ **Սերիկ**

նր ասեղծում: Շաս աշխատանքներ նվիրել է, բայց որոշները դահլիճ են թանգարանում»,- դասնում է Մարինե Բաղդասարյանը:

Թանգարանի սնօրեն **Անի Եղիազարյանը** ծանոթացրեց ցուցանմուշներին ու դրանց դասնությամբ: Նա տեղեկացրեց, որ ամենահին ցուցանմուշը ասեղծվել է 17-րդ դարում՝ Արցախում, հավանաբար, Ասկերանի տարածքում: «Կենաց ծառ» հարթակարը նույնդես Արցախից է՝ Շուշիի գորգերի թանգարանի հավաքածուից: Ասեղծվել է 19-րդ դարում՝ Թաղավար գյուղում: Հետաքրքրական նմուշ է «Հագարան բլրով» ասեղծագործությունը, որը հեղինակը նվիրել է Հովհաննես Թումանյանի թանգարանին՝ ամենայն հայոց բանաստեղծի ծննդյան 100-ամյակի առթիվ: Ասեղծագործության սալ մակագրված է. «Իմ մեծ բարեկամ Հ. Թումանյանի 100-ամյակին»: Եղիազարյանի խոսով, հեղինակը՝ **Սերիկ**

Ղավթյանը, մերիմ է եղել Թումանյանի հետ:

Ցուցահանդեսում ներկայացված են նաեւ ժամանակակից 9 ասեղծագործողների աշխատանքներ՝ սրբիչներ, բարձի երեսներ, թափնակներ եւ այլն: **Հրազդան Թոմնաջյանի** հավաքածուից ներկայացված է 6 աշխատանք՝ մահաճակի ծածկոց, փոքր չափերով ներհակի երես եւ այլն: Հալթից **Մարալ Շեռնեյանը** ներկայացրել է մոր՝ **Լուսինե Մխչյանի** «Տուկակաղ-բոխչա» վերադիր ասեղնագործությունը, մկրսով բացված հասուկ նախազարդերը զարդարվում են այլ կտրուների եւ ասեղի օգնությամբ: Մարալի՝ այսօր արդեն հայաստանաբնակ մայրն այդ եղանակով դահել է Եվրոկիայի գավառի Քիլիսի ասեղնագործության դրոյրցը եւ ասեղնագործել բոխչա, որի մեջ բարձի գնալիս փոխնորը են դրել: Վերածնունդ է ադրել թե՛ Քիլիսի ասեղնագործության դրոյրցը, թե՛ մոռացված բոխչան:

«Չէի կարող դահկերացնել, որ այն, ինչ սովորական, առօրյա զբաղմում էր մեզ համար, Հայաստանում այսդես կարող է գնահատվել, եւ երիտասարդ տեղունը կարող է այսդես հետաքրքրվել: Վաճառում ենք եւ փոքր կիրառական գործեր, եւ մեծ աշխատանքներ, որոնք մեծ սրահներում են դրվում, բայց հիմնականում միջոց ուզում ենք սովորեցնել, որ չմոռացվի, կատարելագործվի, հաճախ նաեւ ցուցադրում ենք»,- ասում է Մարալը:

Ցուցահանդեսի նդասակն է ծանոթացնել հայկական ասեղնագործության նմուշներին, ինչդես նաեւ փոխանցել գիտելիքներ կա սերնդին: Ուստի բոլոր նրանք, ովքեր ցանկանում են սովորել հայկական ասեղնագործության որեւէ տեսակ, ունեն բացառիկ հնարալորություն ծանոթանալու լավագույն վարդեսների աշխատանքներին եւ գրանցվելու նրանց մոտ ուսումնառության:

«ԱՍՏԻԿ ՄՏԻԹԱՐՅԱՆ»

«ԱԶԳ» ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
Հրատարակութեան Լ տարի
Հրատարակիչ
«ՎԱՀՆԸ ԹԵԶԵՅԱՆ»
սոցիալ-մԵակույթային
հիմնադրամ
Երեւան 0010, Եգնիկ Կողբացի 20/3
e-mail: azg@azg.am,
azgdaily@gmail.com
www.azg.am

Գլխատար խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱԵՏԻԹԵԼՆ

Հավակալադիմում (գուլադր)
հեռ. **010 582960**

Համակարգչային Եարուածրը՝
«Ազգ» թերթի

Թերթի միթերի ածրոյցական թե մասնակի արտատումները տղագիր մասնակի միջոցով, ուղիղհեռուստատեսութեամբ կամ համացանցով, առանց խմբագրութեան գրաւոր համաձայնութեան խախտարելու են համաձայն ՀՀ հեղինակային իրաւունքի մասին օրենքի:
Միթերը չեն գրախօսում ու չեն վերադարձում:

Գ տարով յորտածները գուլադրային են, որոնց բովանդակութեան համար խմբագրութիւնը դասախառնատեսութեան չի կրում:
«AZG» Weekly
Editor-in-chief H.AVEDIKIAN
Phone: 374 010 582960
20/3 Yeznik Koghbatsi st.,
Yerevan, Armenia, 0010